

MASTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT

Inte bara ett bibliotek
En diskursanalytisk studie av den politiska debatten kring
Helsingfors centrumbibliotek

ROSALIINA LAUKKARINEN

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Rosaliina Laukkarinen
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande

Svensk titel: Inte bara ett bibliotek – en diskursanalytisk studie av den politiska debatten kring Helsingfors centrumbibliotek

Engelsk titel: Not only a library – a discourse analysis of the political debate concerning the Helsinki Central Library

Författare: Rosaliina Laukkarinen

Färdigställt: 2018

Abstract: The fundamental question in this master thesis deals with the role of public libraries. The Helsinki Central Library (HCL) in Finland is used as a study object in this case study that aims to examine the meanings that local politicians link to the HCL in particular and to public libraries in general.

The empirical material of the study consists of politicians' opinions stated at the Helsinki City council's meeting in January 2015. Discourse analysis based on the theories of Michel Foucault is used as the methodological and theoretical framework in the study. As a result four discourses defining the HCL were identified: the symbolic, place, development and opposition discourse. The three first discourses construct a picture of the library as carrier of the Finnish society and identity, a meeting place as well as a developer of the Helsinki city center, Helsinki library network and the library institution in general. On the contrary, the opposition discourse sees the role of public libraries in a more traditional way questioning the need of HCL. The attitudes towards public libraries and their destined future are linked. The fact that the library according to the dominant discourses identified in this study could both maintain its ground, develop and even actively enhance change in the library sector suggests the legitimacy of HCL as well as a more multidimensional role for public libraries in general.

Nyckelord: Folkbibliotek, diskursanalys, centrumbibliotek, bibliotek i samhället, lokalpolitiker

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund och problemområde	1
1.1.1	Biblioteksväsendet i Finland och Helsingfors stad	1
1.1.2	Centrumbiblioteket.....	2
1.2	Syfte och frågeställningar	3
2	Litteraturgenomgång	4
2.1	Bibliotekets förändrade kontext	4
2.2	Bibliotekets nya roller	4
2.2.1	Biblioteket som mötesplats	5
2.2.2	Biblioteken i stadsutvecklingen	5
2.3	Föreställningar om biblioteket	7
2.4	Diskursanalytiska perspektiv på folkbibliotek	9
3	Teori och metod.....	12
3.1	Diskursanalys	12
3.1.1	Strukturalism och poststrukturalism	12
3.1.2	Socialkonstruktionism.....	13
3.1.3	Michel Foucaults diskursanalys	13
3.2	Tillvägagångsätt	14
3.2.1	Urval av det empiriska materialet	14
3.2.2	Genomförande av analys.....	16
3.2.3	Forskningsetiska överväganden	18
4	Resultat och analys.....	20
4.1	Identifierade diskurser.....	20
4.1.1	Symboldiskurs.....	20
4.1.2	Platsdiskurs	22
4.1.3	Utvecklingsdiskurs	27
4.1.4	Motdiskurs	31
4.2	Roller som tilldelas centrumbiblioteket inom diskurserna.....	34
4.2.1	Centrumbiblioteket som en nationalistisk symbol	34
4.2.2	Centrumbiblioteket som en skapare av ett attraktivt och trivsamt Helsingfors	36
4.2.3	Centrumbiblioteket som förstärkare av Helsingfors biblioteksnätverk	37
5	Avslutande diskussion.....	39
5.1	Föreställningar om folkbibliotekets uppgift inom diskurserna	39
5.2	Konsekvenser av diskurserna	41
5.3	Reflektion över metodvalets för- och nackdelar	42
5.4	Fortsatt forskning	42
	Sammanfattning	43

1 Inledning

Trenden under de senaste årtiondena i Norden och västvärlden har varit att folkbibliotek stängs ner. Enligt Kungliga bibliotekets (KB) årsrapport har ca 400 folkbibliotek stängts under de senaste 20 åren och mellan KB:s mätning för verksamhetsåren 2015 och 2016 stängdes 13 folkbibliotek (Kungliga biblioteket, 2017). I Finland har antalet folkbibliotek minskat från 948 år 1999 till 743 år 2016 och under de 35 åren mellan 1979 och 2014 har antalet bibliotek i landet halverats (Statistikcentralen, 2016).

Samtidigt som mindre folkbiblioteksfilialer stängs sker det i många städer en utveckling där nya bibliotek planeras, byggs eller redan har invigts i innerstaden. De danska biblioteksforskarna Henrik Jochumsen, Casper Hvenegaard Rasmussen och Dorte Skot-Hansen (2012) anser till och med att biblioteksbyggnader genomlever en ny renässans.

2018 byggs två nya bibliotek i två nordiska huvudstäder. Både *centrumbiblioteket Ode* i Helsingfors och *hovedbiblioteket* i Oslo är planerade att vara stora byggnader på 12 116 m² respektive 13 900 m² med utrymme för både biblioteksverksamhet och annan verksamhet (Oslo Kommune, 2017; Fastighetsverket, 2014). Utvecklingen och förändringarna inom framför allt tekniken och samhället i stort har drivit på behovet att omformulera bibliotekens funktioner och uppgifter vilket påverkar även den fysiska biblioteksbyggnaden. Mot denna bakgrund är det intressant att undersöka vilka roller och betydelser som tilldelas den fysiska biblioteksbyggnaden och därigenom folkbibliotek generellt.

I denna uppsats ska jag fokusera på Helsingfors centrumbibliotek och de tankar och föreställningar som kopplas till det. I följande avsnitt presenteras bakgrunden till denna undersökning genom en kort beskrivning av biblioteksväsendet i Finland och av centrumbiblioteksprojektet.

1.1 Bakgrund och problemområde

1.1.1 Biblioteksväsendet i Finland och Helsingfors stad

Helsingfors centrumbibliotek har valts som studieobjekt i denna studie eftersom Finland kan sägas vara en stark biblioteksnation. Enligt Nordiska Ministerrådets rapport är finländare de mest flitiga biblioteksbesökande invånarna och huvudstaden Helsingfors ligger i topp i fråga om biblioteksbesök i Norden. Helsingfors har 6,3 miljoner biblioteksbesök på 37 bibliotek, Stockholm 6 miljoner besök på 45 bibliotek och Köpenhamn 4,6 miljoner besök på 20 bibliotek. Oslo har 20 bibliotek och har minsta antalet besök med 2,5 miljoner om året (Nordic Council of Ministers, 2018).

Finland har också i ett europeiskt perspektiv en lång tradition när det gäller bibliotekslag (Tuominen & Saarti, 2012). Den första lagen kom 1928 och den stadgade redan vissa grundläggande principer som följs även idag. Efter denna

första lag har bibliotekslagen förändrats 1961 och 1986. Den idag gällande lagen är från 2016.

Helsingfors stadsbibliotek, ursprungligen Helsingfors folkbibliotek, grundades 1860 på privat initiativ. Den drivande kraften bakom initiativet var Fruntimmersföreningen i Helsingfors och bibliotekets uppgift var präglad av folklig bildning: biblioteket skulle öka läslusten och ”lyfta fattiga folkklasser till civilisation och andlig uppväxt” (Hopeakunnas, u.å. s. 2, min översättning). Det första biblioteket öppnades i oktober 1860. Biblioteket hade öppet på söndagar och onsdagar klockan 16–17, beståndet omfattade lite mer än 400 böcker, och av dessa var majoriteten på svenska. Lånen var gratis, men bibliotekets verksamhet kunde stödjas genom en frivillig låneavgift. Att upprätthålla verksamheten med privata medel blev med tiden svårare och svårare för grundarna. När resurserna hade spenderats stod verksamhetens fortlevnad på spel. Grundarna vände sig till staden, och 1876 övergick biblioteket helt i stadens ägo. Namnet folkbiblioteket ändrades till Helsingfors stadsbibliotek 1910 (Laakso, 2010).

Biblioteken fick också stöd från utskänkingsrörelsen som grundades i Helsingfors 1871. Rörelsens uppgift var att rikta sin vinst till ”stadsmedborgarnas anständiga och ekonomiska nytta” (Hopeakunnas, u.å. s. 2, min översättning) och 1881 byggde rörelsen Rickhardsgatans bibliotek som är verksamt ännu idag. Denna stenbyggnad i nyrenässansstil var Nordens första byggnad som var planerad att fungera som ett folkbibliotek. När Rickhardsgatans bibliotek hade blivit färdigt väcktes frågan om möjliga filialbibliotek och till slut öppnades flera filialer under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet (Laakso, 2010).

Idag finns det 37 bibliotek, två bokbussar, fyra patientbibliotek i Helsingfors. Tillsammans med stadsbiblioteken i huvudstadsregionen, som består av städerna Helsingfors, Vanda, Esbo och Grankulla med sammanlagt 1 456 619 invånare (Helsingfors stad, 2017a), bildar Helsingfors stadsbibliotek biblioteksnätverket HelMet-biblioteken – Helsinki Metropolitan Area Libraries. HelMet-biblioteken har över 60 verksamhetsställen och de delar samma bibliotekssystem, webbtjänster, lånerätt och samlingar (Helsingfors stad, 2018).

1.1.2 Centrumbiblioteket

Idén om ett centrumbibliotek lyftes första gången fram 1998 av dåvarande kulturminister Claes Andersson, som föreslog byggande av ett citybibliotek bredvid Riksdagshuset i centrala Helsingfors (Centrumbiblioteket, 2015a). 20 år senare, i december 2018, ska biblioteket enligt planen öppnas för allmänheten vid Tölövikens mittemot Riksdagshuset.

Det långdragna projektet har krävt beslut i flera olika instanser. I december 2000 godkände kultur- och biblioteksnämnden en preliminär behovsutredning. Två år senare 2002 godkände stadsfullmäktige en motion om att centrumbiblioteket ska förverkligas och att detaljplanen ska gå vidare. En preliminär projektplan blev färdig i april 2010, och därefter ordnades en internationell öppen arkitekturtävling om centrumbiblioteket. Till vinnare

utvaldes ALA-arkitekternas tävlingsbidrag Käännös (Vändning¹). 2013 utsågs centrumbiblioteket till ett projekt för 100-årsjubileet av Finlands självständighet och därmed band staten sig till att finansiera projektet med 30 miljoner euro (Fastighetsverket, 2014).

Centrumbibliotekets projektplan blev klar i september 2014 och Helsingfors stadsfullmäktige fattade beslut om att bygga biblioteket den 28 januari 2015 med rösterna 75–8. Biblioteket beviljades bygglov av byggnadsnämnden den 7 juli 2015 och konstruktionen av grunden inledde samma år (Centrumbiblioteket, 2015b).

Helsingfors invånare har också varit involverade i processen för att bygga centrumbiblioteket. Stadsborna uppmanades att berätta om sina idéer och önskemål gällande biblioteket i kampanjen Dröm! Kampanjen gav cirka 2 300 idéer som kategoriserades och beskrevs för att få fram en analyserad bild av medborgarnas uppfattningar och drömmar (Miettinen, 2014). Den färdiga biblioteksbyggnaden kommer att innehålla bland annat en restaurang, ett café, en biograf, en inspelningsstudio och en makerspace med 3D-printer.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att nå kunskap om föreställningar om folkbibliotekets i allmänhet och centrumbibliotekets i synnerhet betydelse och roll genom en diskursanalytisk undersökning av den politiska debatten i Helsingfors stadsfullmäktige kring Helsingfors centrumbibliotek.

Utifrån detta syfte har jag formulerat följande frågeställningar:

- Vilka diskurser kan identifieras i politikernas uttalanden kring Helsingfors centrumbibliotek?
- Vilka roller tilldelas centrumbiblioteket inom diskurserna?
- Vilka föreställningar om folkbibliotekets uppgift kan identifieras inom diskurserna?

Jag vill klargöra här att jag uppfattar begreppet *roll* - som jag använder mer eller mindre som synonym för ordet *betydelse* - på samma sätt som Åse Hedemark (2009) i sin avhandling. Hennes definition av begreppet bibliotekets roll är följande: ”förhållningssätt till folkbibliotekets uppdrag och betydelse i ett större samhälleligt perspektiv som utsagorna ger uttryck för. Här ingår också starka legitimeringsargument för folkbibliotekens existens.” (Hedemark, 2009, s. 33).

¹ Min översättning

2 Litteraturgenomgång

I detta kapitel presenterar jag litteratur med fokus på bibliotekens förändrade roll i det förändrade omgivande samhället. Den litteratur som presenteras här är framför allt skriven i kontexten av de nordiska länderna. Det kan sägas att både samhällena, kulturen och folkbiblioteksverksamheten i dessa länder visar på många likheter (Dyrbye, 2009). Därmed anser jag framför allt litteraturen i den nordiska kontexten som relevant för denna studie.

2.1 Bibliotekets förändrade kontext

Folkbiblioteket som offentlig institution möter krav och utmaningar från flera olika håll. De norska forskarna inom biblioteks- och informationsvetenskap, Sunniva Evjen och Ragnar Audunson (2009), listar förändringar i samhället i stort som leder till förändringar i biblioteksverksamheten och i bibliotekets roll. Den första är den digitala utvecklingen som gör att de sätt som människor lär sig, bildar sig själva och läser har förändrats. Även innehållet av det mest grundläggande begrepp som text och dokument – det vill säga det fundamentala materialet som biblioteken arbetar med – är på väg att bli annorlunda.

Som andra punkt nämner Evjen och Audunson (2009) globaliseringen och den ökade mångkulturella ansatsen i samhället som kräver att biblioteket måste omdefiniera sin roll. Ett exempel på den här sortens utveckling är den så kallade flyktningsströmmen 2015, då en oförutsedd mängd människor var på flykt för att undkomma krig och över 160 000 sökte asyl i Sverige. Ola Pilerot och Frances Hultgren (2017) har i sin rapport undersökt hur det stora antalet flyktingar har påverkat på folkbiblioteken samt hur folkbiblioteken arbetar med nyanlända. Enligt studien var folkbiblioteken en av de verksamheter som tog ansvar för att stödja människor på flykt. Den nya användargruppen förde med sig behov av tjänster som inte traditionellt tillhandahållits av bibliotek och orsakade därigenom stora utmaningar för folkbiblioteken (Pilerot & Hultgren, 2017).

För det tredje nämner Evjen och Audunson (2009) i enighet med bland annat Kann-Christensen och Andersen (2009) politiska och ideologiska förändringar. De menar att nyliberalism och motsvarande trender i offentlig förvaltning utmanar den traditionella värdegrunden för folkbibliotek. Ändringar har lett till att nya förväntningar riktas mot biblioteket och följaktligen till att nya arbetsuppgifter och -metoder, nya roller och nya arbetsområden skapas (Evjen & Audunson, 2009; Kann-Christensen & Andersen, 2009; Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen & Skott-Hansen, 2012).

2.2 Bibliotekets nya roller

För att fortsatt vara relevanta i den förändrade samhällskontexten tar folkbiblioteket nya roller på sig eller vidgar sina redan befintliga roller. Som Evjen och Audunson (2009) menar har folkbiblioteket en komplex roll och det har inflytande på flera olika politiska områden från kulturpolitik genom utbildning och hälsa till fundamentala frågor kring demokrati och jämställdhet. Varje gång nya roller och uppgifter implementeras blir biblioteksinstitutionen

ännu mer komplex (Evjen & Audunsson, 2009). I följande avsnitt presenteras sådana nya eller utvidgade roller som folkbiblioteket har implementerat till följd av förändringarna i samhället.

2.2.1 Biblioteket som mötesplats

Bibliotekets roll som mötesplats ses ibland som en ny roll för biblioteket även om, som Michnik (2018) menar, bibliotek alltid har fungerat som mötesplatser. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006) menar ändå att uttryck som "from collection to connection" under den senaste tiden har blivit ett trenduttryck inom biblioteks- och informationsforskningen och att fokusen inom biblioteksverksamheten mer och mer skiftar från traditionellt tillhandahållande av litteratur till upplevelser och möjligheter för möten.

Bibliotekets roll som mötesplats har studerats inom Norden framför allt i forskningsprojektet PLACE (Public Libraries – Arenas for Citizenship). I studier inom projektet undersöks folkbiblioteket som en samhällelig mötesplats och till exempel studier av Vårheim (2009, 2011, 2014) visar att biblioteket har förmåga att skapa socialt kapital och ökad tilltro mellan olika människor. Denna förmåga att bidra till ökad tilltro mellan olika användargrupper ses vidare bland annat som ett sätt att främja integration i det mångkulturella samhället.

Begreppet *third place*, tredje plats, som introducerades av den amerikanske sociologen Ray Oldenburg (1999), är ett begrepp som har kopplats till biblioteken när det gäller deras roll som mötesplatser. Med tredje plats syftas på allmänna platser utanför hemmet (första plats) och arbetsplatsen (andra plats) som fungerar som arena för fri interaktion mellan olika människor. Inom biblioteks- och informationsvetenskap har begreppet tredje plats använts av bland annat Aabø och Audunson (2012) samt Fisher, Saxton, Edwards och Mai (2007). Aabø och Audunson (2012) menar ändå att biblioteket som mötesplats kan vara första, andra eller tredje plats till sin karaktär och innehålla mer eller mindre interaktion mellan människor.

Audunson (2005) har beskrivit de olika sätten som människor kan vara i kontakt med varandra med begreppen högintensiva respektive lågintensiva mötesplatser. Audunson definierar högintensiva mötesplatser som platser där människor med gemensamma intressen möter varandra. Religiösa församlingar och politiska partier är exempel på sådana möten. Lågintensiva möten innebär däremot att människor med olika intressen och värderingar kommer i kontakt med varandra. Folkbibliotek kan ses som en plats för möten av dessa båda karaktärer.

2.2.2 Biblioteken i stadsutvecklingen

Biblioteket som plats kopplas också till stadsutvecklingen. Franco Bianchini, professor i "Cultural planning and policy" på Leeds Metropolitan University, reflekterar kring den moderna stadsutvecklingen i sitt konferenspapper *A crisis in urban creativity? Reflections on the cultural impacts of globalisation, and on the potential of urban cultural policies*. I pappret lyfter Bianchini upp trenden av upplevelseekonomi som enligt honom innebär uppkomsten av nya typer av kulturattraktioner, som är inspirerade av amerikansk implementering

av tematisering och varumärkesbyggande bland annat i affärer, caféer och restauranger. Upplevelseekonomi skapar enligt Bianchini nya typer av institutioner som suddar ut gränserna mellan shopping, inläring och kulturupplevelse. Han ger ett exempel på Niketown i London som inte bara är en butik för sportutrustning och -kläder utan också ett interaktivt museum för idrott. Samtidigt som platser av denna typ kan bli framgångsrika turistattraktioner som berikar en stads kulturlandskap kan de också sakna diskretion genom att styra, förenkla och banalisera urbana upplevelser och därmed undergräva kreativiteten (Bianchini, 2004).

Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2013) har studerat hur denna utveckling påverkat folkbiblioteken. De menar att städerna idag möter global konkurrens och att de därför är planerade och marknadsförda med upplevelser och kreativitet. Karaktäristiskt för stadsutvecklingen är därmed skapandet av nya performativa offentliga platser och behovet av kreativa miljöer som genererar idéer och innovationer. Dessa urbana strategier utmanar traditionella kulturinstitutioner som måste svara på den nya urbana kontexten. Operahus, konserthallar och konstmuseer har sedan 1980-talet varit en del av den ekonomiska strategi som baserar sig på varumärksbyggande och image (Bianchini & Parkinson 1993 i Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2013), men samma utveckling påverkar nu även folkbibliotek, som också ses som en del av större urbana landskap (Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2013).

Roller i stadsutvecklingen

Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen och Skot-Hansen (2011) diskuterar i boken *Biblioteket i byudviklingen – oplevelse, kreativitet og innovation* om bibliotekens roll i stadsutvecklingen. De menar att biblioteken bidrar till att stärka städernas synlighet, image och identitet. Biblioteken kan enligt dem vara startpunkt i stadsutvecklingen och fungera som motor för önskad utveckling genom att locka turister och skapa gemenskaper.

Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2013) analyserar bibliotekens tre olika roller i stadsregenereringen: biblioteket som *ikon*, *placemaker* och *vitaliserare av stadsmiljöer* och så kallade *communities*. Författarna definierar en ikonisk biblioteksbyggnad som unik och annorlunda, känd (eller avsett att bli känd), med symbolisk eller estetisk kvalitet och som en del av urbant varumärkesbyggande. Enligt Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen har trenden under de senaste åren inom arkitekturen runt om i världen varit att skapa ikoniska byggnader för städer så att de kan konkurrera för att förbättra sin profil. Särskilt nya byggnader för kulturella institutioner har blivit ikoniska, det arkitektoniskt uttrycksfulla Guggenheimmuseet som ett exempel. I byggandet av nya bibliotek förekommer samma trend och på många ställen finns vilja att skapa ikoniska biblioteksbyggnader (Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2013).

Med bibliotek som *placemaker* och *vitaliserare av stadsmiljöer* menar författarna ett bibliotek som är en aktiv del av urban planering, bidrar till urban mångfald och skapar nya platser för upplevelser. Bibliotek som bidrar till att liva upp stadsmiljöer och samhällen stärker däremot lokal identitet och

sammanhållning, pekar på sociala och ekonomiska utmaningar samt initierar lokala innovationer, kreativitet och samverkan (Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2013).

Exempel Malmö stadsbibliotek

Ett konkret uttryck för den utbredda förändringssträvan inom folkbibliotekssektorn är Malmö stadsbibliotek där stadsbibliotekarie Elsebeth Tank påbörjade implementeringen av en ny strategi för bibliotekets verksamhet 2009. Strategin med namn *The darling library in the world – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek* hade som vision att genomföra ett ”paradigmskifte” genom vilket biblioteket skulle bryta med invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara – både inom biblioteket och utanför. The darling library-strategin väckte snabbt uppmärksamhet och debatterades flitigt både inom folkbibliotekssektorn, i dagspressen och i andra medier.

Hanna Carlsson (2013) har i sin avhandling studerat just implementeringen av the darling library-strategin och menar att det så kallade paradigmskiftet strävade efter att hantera den föreställda kris och de utmaningar som biblioteksinstitutionen uppfattas stå inför. Hennes syfte var att nå kunskap om hur de förändrade förutsättningarna för folkbiblioteket hanteras i en lokal folkbiblioteksverksamhet och i bibliotekets dagliga arbete. Hon kommer i studien fram till att Malmö stadsbibliotekets förändringsprocess kan ses som en del av den större utvecklingen inom Malmö stad. Malmö har förändrats från en tidigare industristad till en så kallad kunskaps- och upplevelsestad. Carlsson menar att förnyelsen av staden kan ses som en del av den globala trenden, där industriella städer försöker lämna sitt förflutna och konkurrera med varandra om bland annat turister och nya invånare. Skapandet av en attraktiv stadsimage genom varumärkesskapande och platsmarknadsföring omfattar hela staden och folkbiblioteket som del av den. Stadsbibliotekets värde för staden utvidgas därmed enligt Carlsson, när det förstås i relation till bibliotekets förmåga att bidra till bilden av det attraktiva Malmö samt till den ekonomiska tillväxt som detta kan generera.

2.3 Föreställningar om biblioteket

Det framkommer i litteraturen som beskrivs i detta kapitel att förändringar i det omgivande samhället påverkar biblioteksinstitutionens och -byggnadernas utformning. Hansson (2010) menar att det finns en avgörande relation mellan biblioteksutveckling, allmänt tänkande, beslutsfattande och ekonomiska trender. Detta leder till att varje gång när framför allt den politiska diskursen tar en ny vändning försöker offentliga institutioner – biblioteket som en av dem – förändras för att skapa legitimitet i den rådande diskursen (Hansson, 2010).

I detta stycke redogör jag för några studier, där framför allt allmänhetens och politikernas föreställningar om folkbibliotek har studerats.

Olika grupper föreställningar om bibliotek

Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006) menar att externa aktörers uttalanden om folkbiblioteket var ytterst sparsamma från och med bibliotekets etablering fram till 1980-talet. Därefter har trenden enligt dem dock ändrats

och fler och fler människor utanför biblioteksprofessionen eller -fältet uttalar sina åsikter om folkbibliotekens utformning. De menar vidare att i det posttraditionella samhället förs en kontinuerlig diskussion om framtidens bibliotek som allehanda experter bidrar till.

Evjen och Audunson (2009) har undersökt om biblioteksanvändarnas och icke-användarnas föreställningar om folkbibliotek utgör ett hinder för förändring och reform inom biblioteksområdet. De kommer i sin studie fram till att det råder en nästan enhällig överenskommelse hos både användare och icke-användare om vikten av bibliotekets roll som en icke-kommersiell institution. Grupper betonade vikten av att biblioteket representerade en plats fri från kommersialism. Faktumet att biblioteket är en källa för fri kunskap för alla sågs också som en viktig del av folkbiblioteket samt som en bas för bibliotekets roll som demokratifrämjande institution. Det viktigaste för studiedeltagarna var att biblioteket skulle kunna identifieras som ett bibliotek och det var just icke-kommersialism och demokratifrämjande som, utöver läsfrämjande aktiviteter, sågs som bibliotekets kärna som skulle behållas. Att biblioteket skulle behålla sin igenkännliga karaktär var enligt Evjen och Audunson den enda gränsen för bibliotekets reformation. Annars föreställdes folkbiblioteket som en komplex institution med många roller och potential att utveckla sig.

I sin studie *The image of an institution: politicians and the urban library project* undersöker Evjen (2015) lokala kulturpolitikernas attityder kring folkbibliotek och folkbiblioteksutveckling i tre städer där nya centralbibliotek har byggts: Århus, Birmingham och Oslo. Evjen intervjuade 17 politiker som var medlemmar i kulturnämnd eller liknande. Analysen fokuserade på normer, legitimering och organisationell förändring och följande frågeställningar utgjorde basen för studien: vilka normer och värderingar förmedlas i politikernas uppfattning om folkbibliotek och vad utgör, för dem, ett "lämpligt" bibliotek? Hur legitimeras offentliga bibliotek i allmänhet och biblioteksbyggnadsprojekt i synnerhet av politiker? Studiens resultat visar att medborgarnas demokratiska rättigheter och landets demokratiska tradition används som legitimering för finansiering av folkbiblioteksverksamhet i allmänhet. Biblioteket främjar enligt respondenterna demokrati och mänskliga rättigheter genom att förmedla fri tillgång till kultur och information samt genom att fungera som mötesplats för olika grupper i samhället. Argumentering för lokala biblioteksprojekt kopplades däremot till stadens profil och önskan att bli framställt som en stad orienterad till kultur och kunskap (Evjen, 2015).

De föreställningar och idéer som politiker som viktig intressentgrupp har kring biblioteket är högst relevanta för bibliotekens utveckling. Enligt Evjen (2015) har politikernas attityder kring folkbibliotek varit av intresse i ett flertal studier, men däremot har politikernas attityder kring specifika biblioteksprojekt och deras legitimering inte undersökts innan hennes ansats. Enligt Evjens resonemang hör biblioteken generellt inte till de frågor som politiker prioriterar mest. Att förstå attityder hos politiker som har bestämt att finansiera biblioteksprojekt är därmed viktigt för bibliotekspersonal och medborgare som vill öka bibliotekens finansiering. Ökad kunskap kring hur och varför vissa städer har blivit framgångsrika i sina biblioteksbyggnadsprojekt ska enligt henne ge en viktig syn på och strategiskt värdefull kunskap till dem som önskar

öka bibliotekets betydelse och förekomsten av lokala bibliotek. Min strävan med denna uppsats är att öka kunskapen inom detta område ytterligare genom en fallstudie kring Helsingfors centrumbibliotek.

2.4 Diskursanalytiska perspektiv på folkbibliotek

Diskursanalytiska metoder har under de senaste årtiondena blivit allt vanligare inom biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning. Föremålet för dessa studier har ofta varit att synliggöra olika diskursivt konstruerade föreställningar om folkbiblioteksinstitutionen samt de sociala konsekvenser som dessa föreställningar har för biblioteket och dess användare. Här beskriver jag tre studier där diskursanalytiskt perspektiv har använts som grund för undersökningen. Diskursanalys som teori och metod beskrivs i kapitel 3 *Teori och metod*.

Pentti Mehtonen (2011) har studerat diskurser inom både arkitektur- och biblioteksområdet med syfte att presentera en analys av folkbiblioteksbyggnadens historia i Finland från 1945 till 2010-talet. Som empiriskt material har han använt artiklar i facktidningar inom arkitektur och biblioteksarbete. Studien visar att biblioteksbyggnader inte gavs mycket utrymme i arkitektstidningen under de tidiga årtiondena efter kriget på 1940-1950-talen. Han menar att detta troligen beror på att byggandet av bibliotek under dessa år har handlat mest om renovering av redan befintliga lokaler samt mindre förändringar snarare än byggande av nya bibliotek. Följaktligen har dessa projekt enligt honom inte setts som intressanta och deras arkitektoniska värde har varit lågt. Mehtonen konstaterar även att idéer om moderna biblioteksbyggnader under denna tid inte var helt klara inom den finska arkitekturen. Samtidigt som den arkitektoniska diskursen inte lägger något större intresse på biblioteksbyggnader, för en diskussion kring behovet av nya och ordentliga lokaler för biblioteksverksamhet inom biblioteksdiskursen. Mehtonen menar att biblioteksrummens bekvämlighet och skönhet var högt värderade bland bibliotekarier genast efter det andra världskriget. Inom biblioteksdiskursen hade dessa värden en nära koppling till idén att lämpliga biblioteksfastigheter var ett av det mest konkreta och direkta sätten att höja biblioteksinstitutionens prestige.

Under 1960–1970-talen, tiden som Mehtonen (2011) kallar för standardiseringsperioden, sågs biblioteksbyggnader utifrån en större trend inom den finska byggtraditionen, där byggnadernas funktionalitet och flexibilitet var i fokus. På 1970-talet blev vissa designprinciper universella: biblioteket skulle helst vara en envåningsbyggnad med alla utrymmen på samma nivå, och strukturlösningen skulle möjliggöra största möjliga flexibilitet för framtida användning. Dessa principer har enligt Mehtonen sedan dess varit dominerande bland finländska arkitekter. Efter att bibliotekets funktionella aspekter börjat betonas har emellertid biblioteksbyggnadernas bredare estetiska, kulturella, symboliska och historiska värden igen blivit erkända och mer betydelsefulla. Detta har inneburit ökad individualisering av biblioteksbyggnader och -utrymmen (Mehtonen, 2011).

I biblioteksdiskursen sedan 1980-talet finns det enligt (Mehtonen, 2011) inte en klart definierad agenda för biblioteksbyggnader. Detta beror på det faktum – som framkommer även i studier som har presenterats ovan – att biblioteksbyggnaden tillsammans med folkbiblioteket som institution betraktas

som högst komplexa med flera sociala och kulturella funktioner. Därmed finns det inte någon enstaka lämplig modell. Mehtonen lyfter fram arkitekturtävlingen 1978 kring Tammerfors stadsbibliotek som en vändpunkt i både arkitektur- och biblioteksdiskursen. Samma uttryck och retorik användes enligt honom både bland arkitekter och bland bibliotekarier. Tammerfors stadsbibliotek beskrivs som en exceptionell och unik byggnad bland finska bibliotek. Dess värde som kulturellt landmärke för Tammerfors stad blev också erkänt och biblioteket sågs som den finska biblioteksarkitekturens stolthet, även om det också fick en del kritik.

Ilkka Mikkola (2008) har i sin studie fokuserat på allmänhetens uppfattning om folkbiblioteket genom att undersöka de diskurser som förekommer kring filialbiblioteken. Mikkolas empiriska material bestod av insändare skrivna för att protestera mot stängningar av olika filialbibliotek i Finland under åren 1991–1992, 1998 och 2002. Mikkola identifierade tre dominerande diskurser i materialet: tredje plats-diskursen, andlighetsdiskursen och kontinuitetsdiskursen. Utifrån tredje plats-diskursen ses filialbiblioteken som en hemliknande gemensam mötesplats för alla invånare i stadsdelen. Filialbiblioteken blir inom denna diskurs viktiga aktörer i skapandet av aktivt medborgarskap och ett fungerande civilsamhälle. Dessutom ses de skapa och upprätthålla lokala identiteter. Filialbiblioteken kopplas till värden som humanitet, gemenskap och trygghet. Inom andlighetsdiskursen representerar biblioteken andliga värden som är motvikt till materialism och marknadsekonomiskt tänkande. Bildningsuppgiften, som kopplas starkt till tillhandahållandet av så kallad kvalitetslitteratur, lyfts fram som bibliotekens viktigaste uppgift, och den rådande människosynen i diskursen betonar andlig utveckling. Genom att främja bildning stöttar biblioteken enligt diskursen både individens och hela befolkningens välbefinnande. Kontinuitetsdiskursen förekommer ofta parallellt med andlighetsdiskursen i Mikkolas material. Kontinuitetsdiskursen placerar biblioteken på en tidslinje och ser dem som en del av hela nationens eller ett områdets historia och framtid. Stängningen av filialbibliotek skulle enligt diskursen innebära att föregående generationers arbete skulle slösas bort samtidigt som möjligheterna för blivande generationer skulle begränsas.

Åse Hedemark (2009) har i sin avhandling studerat debatter i medierna med syftet att nå kunskap om de föreställningar och diskurser om folkbibliotek som dominerar där. Hon har velat nå de föreställningar som finns utanför biblioteksområdet och på en mer offentlig arena. Hedemarks material bestod av tv- och radioprogram och tidningsmaterial från 1970-talet fram till 2006. Hedemark analyserade vilka som är de mest framträdande debattörerna i biblioteksdebatter samt vilka intressen som ligger bakom utsagorna om folkbibliotek i dessa debatter. I avhandlingen identifierar Hedemark (2009) tre diskurser: den bokliga diskursen, allaktivitetsdiskursen och den informationsförmedlande diskursen. Den bokliga diskursen förekommer från 1970-talet och framåt. I diskursen betonas vikten av att bibliotekarier har mycket kunskap om skönlitteratur samt vilja och verktyg för att skapa läsintresse. Böcker, skönlitteratur av god kvalitet och läsning är begrepp som kopplas till denna diskurs. De huvudsakliga aktörerna som Hedemark identifierar i debatten är författare, biblioteksföreträdare och användare. Författarna har positionen med mest inflytande i debatten och tar det största utrymmet i den. De talar huvudsakligen utifrån den bokliga diskursen och den

informationsförmedlande diskursen och allaktivitetsdiskursen förekommer i debatterna i mindre utsträckning.

Allaktivitetsdiskursen förekommer enligt Hedemark (2009) endast under 1970-talet. I denna diskurs ses bibliotekets förhållande till användarna som uppsökande. Detta innebär att biblioteket ska söka upp användarna istället för att det endast är användarna som söker sig till biblioteket. Den informationsförmedlande diskursen framträder däremot 1983 och står enligt Hedemark i kontrast till den bokliga diskursen. I denna diskurs förekommer uppfattningen om att bibliotekariernas primära uppgift ska vara att förmedla information istället för böcker som ses som något som ska försvinna. Bibliotekariers kompetens kopplas därmed till kunskapsorganisation och teknik.

3 Teori och metod

3.1 Diskursanalys

Diskursanalys är en rad tvärvetenskapliga ansatser: ett forskningsfält som innehåller stor variation i förhållningssätt, metoder, inriktningar och studieobjekt. Detta är anledningen till att även diskursbegreppet har blivit ganska oklart, och enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) betyder det antingen nästan ingenting eller så används det i mer precisa, men olika betydelser i olika sammanhang. Det som enligt Winther Jørgensen och Phillips oftast är gemensamt för de olika uppfattningarna är dock att språket är strukturerat i olika mönster och att våra utsagor följer dessa mönster i olika sociala sammanhang. Förenklat kan det således sägas att diskurs är ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 7).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att diskursanalys är ”ett helt paket” (s. 10) vilket innebär att det ses som en sammansättning av både teori och metod, och för att kunna använda diskursanalys som metod i empiriska undersökningar måste dessa grundläggande filosofiska premisser accepteras. Diskursanalys har sina rötter i strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi och den vilar kunskapsteoretiskt på socialkonstruktionistisk grund. I följande kapitel presenteras således strukturalism, poststrukturalism och socialkonstruktionism.

3.1.1 Strukturalism och poststrukturalism

Strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi hävdar att tillträden till verkligheten alltid går genom språket. Genom språket skapas representationer av verkligheten som bidrar till att skapa den. Språket avspeglar således inte en entydig verklighet ”därute” utan är med att konstruera den. Detta betyder ändå inte att verkligheten inte finns. Den fysiska världen finns onekligen, men den får betydelse genom diskurs (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att uppfattningen om språket som ett system, som inte bestäms av den verklighet som det refererar till, har sina rötter i den strukturalistiska språkvetenskapen. Ferdinand de Saussure var en framträdande forskare inom strukturalismen och han såg språket som ett system av relationer. Enligt de Saussure har ett ord ingen given innebörd utan ett ord får sin betydelse i relation till andra ord. Således kan det sägas att ord ligger i ett nätverk tillsammans med andra ord som det skiljer sig från. Saussure delade in språket i två delar. Det abstrakta systemet av grammatiska regler kallade han för *langue* och själva talandet eller skrivandet, språkets yta, kallade han för *parole*.

Poststrukturalismen för dessa tankar vidare med kraftiga modifieringar. Poststrukturalismen behåller tanken om att tecken får sin betydelse i förhållandet till varandra. Däremot överges tanken om språket som en total och oföränderlig struktur. Utifrån ett poststrukturalistiskt synsätt står tecken således inte en gång för alla i en bestämd position. Ord får sin betydelse i relation till andra ord, men denna betydelse kan vara annorlunda i olika sammanhang.

Strukturer finns, men de är alltid bara tillfälliga och föränderliga. En annan skillnad som poststrukturalismen har i förhållandet till strukturalismen är att poststrukturalister löser upp den skarpa gränsen mellan *langue* och *parole*. De Saussure hade en uppfattning om att det var *langue*, det abstrakta system av grammatik, som gick att studera vetenskapligt. Poststrukturalister menar däremot att det är i det konkreta språkbruket *parole*, som strukturen formas, reproduceras och förändras och som därmed utgör ett föremål för vetenskapliga undersökningar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

3.1.2 Socialkonstruktionism

Enligt en socialkonstruktivistisk syn på språket betraktas verkligheten som socialt konstruerad. Nedan presenteras de fyra olika premisser som binder samman socialkonstruktionismen och som också kan sägas vara giltiga för diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

För det första har socialkonstruktionismen en kritisk inställning till självklar kunskap. Detta innebär att kunskapen om världen inte kan betraktas som en objektiv sanning. Den andra premissen handlar om historisk och kulturell specificitet. Enligt denna premis är vi historiska och kulturella varelser och vår syn på världen är alltid historiskt och kulturellt präglade. Därmed är våra världsbilder också historiskt och kulturellt specifika: de kunde ha varit annorlunda och de kan förändras över tiden. Enligt den tredje socialkonstruktionistiska premissen finns det ett samband mellan kunskap och sociala processer. Det vill säga att sätten att uppfatta världen skapas och upprätthålls i social interaktion och i sociala processer. Den fjärde premissen är att kunskap och social handling är kopplade till varandra. Detta innebär att sociala konstruktionen av kunskap och sanning får konkreta sociala konsekvenser. Diskurser handlar därmed inte bara om tal utan ger konsekvenser i praktiken och genom en diskursanalys kan sättet hur diskurser organiserar och konstruerar verklighet undersökas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Att jag i denna studie undersöker Helsingfors centrumbibliotek utifrån ett diskursivt perspektiv innebär således att jag istället för att försöka säga någonting om den faktiska biblioteksbyggnaden eller -verksamheten är intresserad av de språkligt konstruerade föreställningar och uppfattningar som kommunalpolitikerna har kring centrumbiblioteket. Jag utgår ifrån tanken som Bergström och Boréus (2012) framställer: sättet att tala om något, i detta fall Helsingfors centrumbiblioteket, hålls inte isär från det yttre objektet, det materiella och fysiska biblioteket.

3.1.3 Michel Foucaults diskursanalys

Den franske filosofen och idéhistorikern Michel Foucault kan ses som den person som är mest förknippad med diskursanalys. Han utvecklade diskursanalysen både genom att utveckla teori och begrepp och genom sina empiriska undersökningar. De flesta andra diskursanalytiska inriktningar har sina rötter just i Foucaults tänkande (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Enligt Bergström och Boréus (2012) ligger intresset i diskursanalysen i Foucaults anda i relationer mellan olika utsagor. Enligt Nilsson (2008) är

Foucaults definition av begreppet utsaga relativt oklar, men det bör betraktas som en funktion och något som får strukturer att bli synliga. Enligt Foucaults (1972) definition är en utsaga något som: "ibland kan sammanfalla med språkliga satser, ibland med omdömen, men de består ibland av fragment av satsen, av serier eller tabeller av tecken, ett spel av tecken eller av ekvivalenta formuleringar" (s. 121).

Relationer mellan utsagor kan analyseras först när utgångspunkten tas i det som Foucault kallar för *diskursiv formation* (Foucault enligt Hedemark, 2009). För att identifiera en diskursiv formation utnyttjar jag Foucaults formationsregler som Hedemark (2009) listar: *objektet*, *subjektpositioner*, *strukturer* och *begrepp*. Objektet i denna studie och det som diskurserna behandlar är Helsingfors centrumbibliotek. Subjektpositioner innebär att olika aktörer uttrycker sig och får olika utrymme beroende på den positionen de talar ifrån. I min studie är det olika politiker som uttrycker sig utifrån olika positioner. Strukturer ska ses som något som binder samman utsagor. Att utsagorna förekommer i en politisk diskussion under en viss tidsperiod, i mitt fall ett enstaka sammanträde i Helsingfors stadsfullmäktige den 28 januari 2015, utgör till exempel en struktur. Slutligen binds utsagorna ihop genom gemensamma begrepp, vars betydelse är föremål för diskursernas kamp. Diskurser försöker således fastställa betydelsen hos dessa ord och göra betydelseerna entydiga (Hedemark, 2009; Winther Jørgensen och Phillips, 2000).

3.2 Tillvägagångsätt

Som nämnts ses diskursanalys som ett paket som innehåller filosofiska premisser, teoretiska modeller och metodologiska riktlinjer samt specifika tekniker för språkanalys. När diskursanalys används i praktiska undersökningar ska paketets innehåll vara integrerat. Detta innebär att diskursanalys inte kan sättas in i vilken teoretisk ram som helst eller användas som en analysmetod lösryckt från den teoretiska och metodologiska grunden. Det är ändå möjligt att skapa ett eget paket genom att kombinera element från flera olika diskursanalytiska perspektiv (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I föregående stycke har jag presenterat den teoretiska grunden som diskursanalys vilar på samt delar av det diskursanalytiska perspektivet som jag utnyttjar i denna studie. I detta stycke strävar jag efter att beskriva det praktiska tillvägagångssättet i min studie genom att beskriva mitt empiriska material och hur analysarbetet har gått till i praktiken. Till sist resonerar jag kring validiteten och reliabiliteten i kvalitativ tolkning samt kring forskningsetiska frågor.

3.2.1 Urval av det empiriska materialet

Som bland annat Hedemark (2009) poängterar, är biblioteken beroende av ekonomiskt och samhällspolitiskt stöd för sin överlevnad och existens. De sätt som folkbiblioteket diskuteras på och hur dess verksamhet uppfattas kopplas därmed till bibliotekens legitimitet.

Kommunpolitikerna riktar ekonomiska medel till folkbiblioteksverksamhet och påverkar därmed direkt folkbibliotekens förutsättningar. Denna koppling är anledningen till att urvalet av material till slut begränsade sig till en

fullmäktigedebatt även om till exempel diskussionen på offentliga arenor, såsom i media, också hade kunnat utgöra intressant empiriskt material.

Börjesson och Palmblad (2007) menar att ett brett nytänkande har förekommit när det gäller användandet av de empiriska materialtyperna i samhällsvetenskaplig forskning. Vid sidan av traditionella källor för empiri, såsom intervjuer, enkäter och politiska program, används numera bland annat samtal på olika platser i samhället, tv-program och reklam som material. Börjesson och Palmblad menar vidare att innehållshierarkin för materialtyper har ifrågasatts, vilket innebär att till exempel en myndighetsrapport inte ses på något sätt ligga närmare verkligheten än till exempel uttalanden i sociala medier. Det väsentliga är därmed att de båda materialtyperna försöker säga något om verkligheten.

I denna studie består mitt empiriska material av muntliga utsagor som yttrades på Helsingfors stadsfullmäktiges möte den 28 januari 2015 där beslutet om byggandet av centrumbiblioteket fattades. Som Hedemark (2009) menar fokuserar diskursanalys på identifieringen av kontraster och motsägelser då diskurser vanligtvis blir synliga i just skillnader mellan de olika utsagornas argument. Hedemark menar vidare att konflikter synliggörs på ett tydligare sätt när utsagorna förekommer i material inom debattgenren. Jag anser att samtalet på fullmäktigemöten utgör en bra källa för identifiering av debatter, brytpunkter i diskussioner och därmed diskurser kring Helsingfors centrumbibliotek. Hedemark understryker ändå att debatten också bör betraktas som diskursivt konstruerad och att det är just debattgenrens logik som bidrar till att konflikter blir mer synliga.

Helsingfors stadsfullmäktige består av 85 ledamöter och är det högsta beslutande organet i Helsingfors. Stadsfullmäktige fattar beslut om bland annat stadens budget, inkomstskattesats och anslag till de olika förvaltningsgrenarna. Stadsstyrelsen behandlar alla ärenden som föreläggs av stadsfullmäktige (Helsingfors stad, 2017b). Fullmäktige som fattade beslut om centrumbibliotekets byggande var verksam mellan åren 2012 och 2017. De största partierna i denna stadsfullmäktige var det liberalkonservativa *Samlingspartiet*, miljöpartiet *Gröna förbundet* och *Socialdemokratiska partiet* med 23 respektive 19 och 15 platser. De återstående 28 platserna var fördelade mellan *Vänsterförbundet* (9 platser) det högerpopulistiska partiet *Sannfinländarna* (8 platser), *Svenska folkpartiet i Finland* (5 platser), *Centern i Finland* (3 platser), *Kristdemokraterna i Finland* (2 platser) samt *Finlands kommunistiska parti* (1 plats) (YLE, 2012).

Filmspelningen över stadsfullmäktiges möte har publicerats på Helsingforskanavas webbplats och är utgiven av Keskustahallinto (2015). Diskussionen på mötet varade ungefär fyra timmar och bestod av 103 inlägg och kommentarer av 52 ledamöter. Innan jag började det egentliga analysarbetet fick jag bearbeta det empiriska materialet genom att konvertera tal till text genom att transkribera hela diskussionen, bortsett från de delar som inte direkt behandlade centrumbiblioteket. Diskussionen var på finska och jag har transkriberat den på finska, till slut har jag översatt de utsagor som jag har citerat i uppsatsen.

Nedan har jag listat alla de ledamöter vilkas utsagor jag har citerat i min resultatgenomgång. I inspelningen har varje inlägg separerats så att genom att klicka på respektive fullmäktigledamots namn under inspelningsfönstret kan höras just dennes inlägg. Jag är i denna uppsats inte intresserad av att kartlägga enstaka individers åsikter, men anser det tydligast att referera till utsagor med respektive ledamots namn.

1. Anni Sinnemäki (biträdande stadsdirektör, Gröna förbundet)
2. Hannu Oskala (Gröna förbundet)
3. Emma Kari (Gröna förbundet)
4. Sirpa Asko-Seljavaara (Samlingspartiet)
5. Paavo Arhinmäki (Vänsterförbundet)
6. Mika Ebeling (Kristdemokraterna i Finland)
7. Sirpa Puhakka (Vänsterförbundet)
8. Osmo Soininvaara (Gröna förbundet)
9. Päivi Storgård (Svenska folkpartiet i Finland)
10. Johanna Sumuvuori (Gröna förbundet)
11. Silvia Modig (Vänsterförbundet)
12. Sami Muttilainen (Vänsterförbundet)
13. Laura Kolbe (Centern i Finland)
14. Sirkku Ingervo (Gröna förbundet)
15. Yrjö Hakanen (Finlands kommunistiska parti)
16. Ville Jalovaara (Finlands socialdemokratiska parti)
17. Jukka Relander (Gröna förbundet)
18. Seija Muurinen (Samlingspartiet)
19. Björn Månsson (Svenska folkpartiet i Finland)
20. Kaarin Taipale (Finlands socialdemokratiska parti)
21. Nuutti Hyttinen (Sannfinländarna)
22. Hannele Luukkainen (Samlingspartiet)
23. Jaana Pelkonen (Samlingspartiet)
24. Thomas Wallgren (SDP)
25. Maija Anttila (SDP)
26. Wille Rydman (Samlingspartiet)
27. Pilvi Torsti (SDP)
28. Sari Mäkimattila (Kristdemokraterna i Finland)
29. Nina Huru (Sannfinländarna)
30. Mari Holopainen (Gröna förbundet)
31. Lasse Männistö (Samlingspartiet)
32. Seppo Kanerva (Sannfinländarna)

3.2.2 Genomförande av analys

De olika diskursteorierna erbjuder inga tydliga analytiska redskap för diskursstudiers genomförande och därmed finns det få beskrivningar om hur en diskursanalys rent konkret ska genomföras. (Börjesson och Palmblad, 2007). Däremot betonas det i diskursanalytiska handböcker att varje enskild studie kräver sin egen specifika analysmodell. Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att om forskaren utgår ifrån en socialkonstruktionistisk utgångspunkt i uppbyggandet av sin analysram, ska det tas hänsyn till att studiens ämne inte i

sig bestämmer de teoretiska och metodologiska valen utan att ens filosofiska och teoretiska ram konstruerar ämnesområdet på ett bestämt sätt. Två diskursanalytiska angreppssätt ska därför uppfatta samma fält på olika sätt genom att understryka vissa saker och ignorera andra.

I min analys har det empiriska materialet varit utgångspunkten och jag har medvetet valt att inte begränsa mig för mycket med en strikt analysmodell. Emellertid, för att göra genomförandet av analysen mer systematiskt, har jag använt Hedemarks (2009) analysverktyg som ett ram för min analys (se tabell 1 nedan). Jag har dock bearbetat verktyget för att det skulle fungera i min egen undersökning.

Tabell 1. Bearbetad version av analysmodellen av Hedemark (2009)

<p>1. Utsagor</p> <p>Hur definieras centrumbiblioteket? Vilka utsagor kan användas för analysen?</p>	<p>2. Begrepp</p> <p>Vilka centrala begrepp förekommer i utsagorna?</p>
<p>3. Teman</p> <p>Under vilka teman diskuteras centrumbiblioteket?</p>	<p>4. Diskurser</p> <p>Vilka diskurser kan identifieras i texterna?</p>

Modellen består av fyra analyssteg och idén med den är förenklat att utsagor som ligger till grund för debatten samt centrala begrepp och teman så småningom leder till identifiering av olika diskurser. Hedemark (2009) menar att analysarbetet huvudsakligen följer just denna ordningsföljd som presenteras i modellen, då det är svårt att studera diskurserna innan centrala utsagor och teman har utskilts. Analyssteg kan – och måste – ändå bearbetas kontinuerligt i det konkreta analysarbetet. Det praktiska analysarbetet har således varit en omständlig process, där jag i likhet med Hedemark har pendlat mellan de fyra punkter som presenteras i tabellen. Att detaljerat beskriva hela analysprocessen från början till slut är inte möjligt och sannolikt inte heller meningsfullt, just på grund av processens karaktär. För att underlätta analysens kritiska utvärdering strävar jag ändå efter att presentera min analysätt något mer grundligt nedan.

I steg ett i modellen sökte jag de utsagor inom diskussionen som strävade efter att sätta definitioner på centrumbiblioteket, framför allt definitioner av centrumbibliotekets roll. Som nämnt i kapitel 1 *Inledning* uppfattar jag begreppet bibliotekets roll i enighet med Hedemark (2009) på följande sätt: ”förhållningssätt till folkbibliotekets uppdrag och betydelse i ett större samhälleligt perspektiv som utsagorna ger uttryck för. Här ingår också starka

legitimeringsargument för folkbibliotekens existens.” (Hedemark, 2009, s. 33). De definitioner som jag strävade efter att identifiera här handlade därmed om vad centrumbiblioteket enligt kommunpolitikerna kommer att vara, skulle kunna vara eller ska vara – och varför.

I steg två fokuserade jag på de centrala begreppen som återkommande diskuterades i utsagorna. Betydelse av dessa begrepp var ofta föremål för diskursernas kamp och som Hedemark, 2009 och Winther Jørgensen och Phillips, 2000 menar, försöker diskurserna att fastställa betydelsen hos dessa ord och göra betydelseerna entydiga.

I samband med upprepade genomläsningar och identifiering av centrala utsagor och begrepp blev indelningen under olika teman tydligare. Jag studerade enligt Hedemarks (2009) analysverktyg de utsagor och andra regelbundenheter som ligger till grund för diskussionerna om Helsingfors centrumbibliotek och kunde därmed så småningom identifiera större innebördshelheter som i sin tur formade diskurser.

3.2.3 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådets expertgrupp för etik (2011) har formulerat riktlinjer för god forskningssed. Det forskningsetiska området är stort men det kan sammanfattas i några allmänna regler. I detta stycke resonerar jag kring några sådana forskningsetiska principer som jag anser vara relevanta för min egen undersökning.

Reliabilitet och validitet i kvalitativ tolkning

Vetenskapsrådets expertgrupp för etik (2011) fastställer i sina riktlinjer att forskaren öppet ska redovisa metoder och resultat i sin forskning. Diskursanalys som används som teori och metod i denna undersökning grundar sig på tolkning och är en metod som skiljer sig från den positivistiska forskningstraditionen. På grund av denna skillnad blir även de traditionella sätten att värdera undersökningarnas trovärdighet oanvändbara (Zhang & Wildemuth, 2009). För att värdera tolkande undersökningars resultat har Lincoln och Cuba (i Zhang och Wildemuth, 2009) skapat fyra alternativa kriterier: *trovärdighet* (credibility), *överförbarhet* (transferability), *pålitlighet* (dependability) och *anpassningsbarhet* (confirmability).

För att öka undersökningens trovärdighet krävs en lämplig datainsamlingsstrategi samt att kodningsprocessen och analysen är så transparent som möjligt. Överförbarhet innebär att forskaren är skyldig att erbjuda tillräckligt rikt med data och beskrivningar så att andra forskare kan göra bedömningar kring resultatens överförbarhet till andra kontexter. Med pålitlighet menas sammanhållning av undersökningsprocessen, det vill säga att data, resultat och tolkning håller samman. Anpassningsbarhet betyder däremot att andra kan bekräfta det som forskaren kommit fram till (Zhang & Wildemuth, 2009). För att hantera denna problematik har jag strävat efter att presentera mitt analysverktyg och mitt tillvägagångssätt så utförligt som möjligt. För att få stöd för min analys kommer jag att presentera citat från materialet i samband med redovisningen av mitt resultat och min analys i kapitel 4.

Forskareetik

Forskarens ansvar gentemot såväl forskningen, forskarsamhället som samhället i övrigt kallas forskareetik och det handlar om frågor kring forskarens uppträdande i olika roller (Vetenskapsrådets expertgrupp för etik, 2011). Forskarens roll i en diskursorienterad forskningsansats är delvis problematisk. Winther Jørgensen och Phillips (2000) lyfter fram frågan: om forskaren accepterar att verkligheten är socialt skapad och att sanningar är diskursivt producerade, hur förhåller hon eller han sig till den ”sanning” som hon eller han själv producerar? Individerna kan alltså aldrig helt stå utanför diskursen. Diskurser är inte heller någonting som redan finns avgränsat i verkligheten utan de ska ses som något som forskaren konstruerar med utgångspunkt i de frågor som hon eller han har ställt i sitt projekt. Detta innebär inte att vad som helst kan kallas för diskurs eller att diskurser saknar verklighetsinnehåll. Forskaren måste således alltid motivera varför hon eller han pekar ut en bestämd diskurs och dess gränser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000)

Att Helsingfors är min hemstad och att jag har min bakgrund i biblioteks- och informationsvetenskap är anledningen till att jag från första början har fått intresse för att undersöka centrumbiblioteket i Helsingfors. I enighet med Hedemark (2009) ser jag detta som både styrka och svaghet. Den kontext som jag befinner mig i gör att jag har kunskap om den finska kulturen och biblioteksforskningen som jag kan ha nytta av i min undersökning. Jag har således strävat efter att utnyttja det faktum att jag kan förstå vissa betydelser som möjligen inte är lika synliga för människor med annan bakgrund. Samtidigt gör min bakgrund att jag betraktar mitt studieobjekt från ett visst perspektiv, och därmed kan vissa tolkningar falla sig mer naturligt för mig än för någon annan. Min förförståelse kan således också medverka till att reproducera vissa diskurser då min bakgrund kan medföra att jag har förutfattade meningar om och inhyser olika föreställningar om bibliotek. Det är därmed angeläget, som Hedemark poängterar, att aktivt söka distans så att jag inte påverkar empirin för mycket.

Personlig integritet

Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning har individskyddskravet som utgångspunkt, det vill säga kravet på att skydda individer som medverkar i forskning mot psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning.

Denna studies empiri består av uttalanden på ett politiskt sammanträde som har varit öppet för allmänheten och som finns tillgängligt på webben som videoupptagning. På grund av att utsagorna finns tillgängliga för alla och för att politikerna i Helsingfors stadsfullmäktige är offentliga personer anser jag inte det vara relevant att skydda deras identitet i denna studies redovisning. Informationen som behandlas kan inte heller ses som känslig. En annan anledning för att hänvisa till enstaka personer i min redovisning är att jag, för att säkerställa studiens reliabilitet och validitet, vill redovisa studiens resultat så transparent som möjligt.

4 Resultat och analys

Syftet med denna undersökning har varit att genom en diskursanalys av debatten i Helsingfors stadsfullmäktige kring Helsingfors centrumbibliotek nå kunskap om föreställningar om folkbibliotekets och centrumbibliotekets betydelse och roll. De frågeställningar som jag har sökt svar på med denna studie är:

- Vilka diskurser kan identifieras i politikernas uttalanden kring Helsingfors centrumbibliotek?
- Vilka roller delas till centrumbiblioteket inom diskurserna?
- Vilka föreställningar om folkbibliotekets uppgift kan identifieras inom diskurserna?

Jag strävar i detta kapitel efter att besvara mina två första forskningsfrågor och att ge en presentation av de diskurser kring Helsingfors centrumbibliotek som jag har identifierat i mitt material samt av de roller som diskurserna tilldelar centrumbiblioteket.

4.1 Identifierade diskurser

Jag har identifierat fyra övergripande diskurser i mitt empiriska material. Dessa diskurser kallar jag för *symboldiskurs*, *utvecklingsdiskurs*, *platsdiskurs* och *motdiskurs*.

De olika diskurserna formar sin egen bild av centrumbiblioteket, men det är viktigt att beakta att dessa diskurser inte kan totalt avskiljas från varandra. I mitt material kolliderar symboldiskursen, utvecklingsdiskursen och platsdiskursen inte med varandra i större utsträckning, vilket beror på att de delar en gemensam position när de alla argumenterar för centrumbiblioteksprojektets förverkligande. Dessa diskurser förekommer således parallellt och stödjer delvis varandra men har ändå sin tydliga, avskilda, fokus. Motdiskursen positionerar sig däremot mot de förstnämnda diskurserna och skiljer sig därmed mer tydligt från dem. Det ska också understrykas att olika diskurser kan framkomma i en och samma utsaga, diskurs går således inte att jämföras med en åsikt utan det är något som med en omsorgsfull närläsning kan identifieras i mindre delar i den analyserade textmassan.

Inom några diskurser förekommer olika mindre teman utifrån vilka jag kommer att presentera mina resultat. Jag har i denna genomgång också velat ange rikligt med citat från det empiriska materialet för att göra min analys mer genomsynlig.

4.1.1 Symboldiskurs

Inom diskursen som jag kallar för symboldiskurs har centrumbiblioteket en symbolisk betydelse som en bärare av olika positivt laddade värden såsom det andliga livet, bildning, kunskap och vetande. Centrumbiblioteket framställs som en motvikt i dagens samhälle som skildras som präglad av populism,

ytlighet och förvirring. Bibliotek anses som något som behövs i ”*denna trista populistiska tid som kräver satsningar på kultur och andligt liv, vetenskap och vetande /.../*” (Laura Kolbe).

Demokrati utgör ett centralt värde som centrumbiblioteket utifrån symboldiskursen anses representera. Flera politiker uttrycker till exempel att torget med namnet Medborgartorget symboliskt är ett perfekt läge för centrumbiblioteket. ”*Bibliotekets läge vid Medborgartorget och mitt emot Riksdagshuset understryker dess betydelse som en plats för civilsamhället och deltagande*” (Yrjö Hakanen). Biblioteket ses alltså vara en symbol för demokrati samt representant för civilsamhället och medborgare som motkraft till politikernas arena, Riksdagshuset. Biblioteket blir således en symbol för medborgarna och deras makt i kontrast till politikerna.

Biblioteket och den finska identiteten och det finska samhället

Centralt inom symboldiskursen är också centrumbibliotekets förmåga att fungera som en symbol för den finska identiteten. Biblioteket föreställs som en bärare av den nationella identiteten och här hänvisar en ledamot återigen till tidens anda, som enligt henne kräver att finländarna klargör för sig själva vad deras nationella identitet är.

Vi lever i en tid där det är viktigt att veta vem man är, var vi är och vart vi är på väg. Vad är vår egen kultur och vad kan vi få från andra kulturer. Biblioteket är en vagga för sådant.

(Päivi Storgård)

Utsagan ”*biblioteket är en del av finskheten*” (Mari Holopainen) summerar den betydelse som bibliotek enligt symboldiskursen har när det gäller relationen mellan bibliotek och finländare. Bibliotek ses som något alldeles speciellt för det finska folket. Detta uttrycks med utsagor som markerar finländarnas nära relation till folkbiblioteken och läsning: ”*Finländare är ledande biblioteksbesökare, bokutlånare och läsare i världen*” (Paavo Arhinmäki) ”*Finländska bibliotek är världens mest besökta. Böcker i finländska bibliotek är världens mest utlånade.*” (Jukka Relander).

Finländare föreställs således som ett folk som älskar sina bibliotek och läsning och som ”leder” hela världen när det kommer till bokutlåning och biblioteksbesök. Argument för centrumbiblioteket hämtas från den finska historien. Ledamöterna Päivi Storgård och Björn Månsson uttrycker att Finland även tidigare har haft råd att bygga stora kultur- och kunskapsinstitutioner: ”*som betydligt fattigare har detta land och denna stad genomfört relativt sett dyrare projekt. Vi måste ha råd till detta*” (Björn Månsson). Storgård använder konstmuseet Ateneum i Helsingfors och Åbo universitet som exempel, och det faktum att de har finansierats med medel från en folkinsamling markerar enligt utsagan finländarnas respekt för sina institutioner, viljan att stötta dem och därmed institutionernas betydelse för den nationella identiteten. Åbo universitet föreställs i utsagan som ”*ett fritt folks gåva åt det fria folket*” (Päivi Storgård) och centrumbiblioteket jämförs med det, folkinsamling har bara ersatts med uttaxering.

Centrumbibliotekets symbolvärde betonas när det i flera utsagor framställs som en gåva till Finland och finländare. Det uttrycks att genom byggandet av centrumbiblioteket firas både Finlands självständighet och biblioteksverksamheten i Finland:

Kunde staden och den finska staten tillsammans bygga en bättre 100-årig gåva till Finland än detta bibliotek som är en investering för framtiden och för bildning? Nej, tycker jag.

(Ville Jalovaara)

Det handlar inte bara om Helsingfors Centrumbibliotek utan det är frågan om att med detta bibliotek firas det hela finska biblioteksverksamhets 150 år /.../

(Paavo Arhinmäki)

Biblioteket ses även som en avgörande del av det finska samhället. Dessa synsätt framkommer i olika form i de utsagor som utgör symboldiskursen. Utsagor ger uttryck för att centrumbiblioteksprojektet ses som ett adekvat projekt för Finlands självständighets 100-årsjubileum, eftersom biblioteket anses ha haft en viktig roll i skapandet av det finska samhället. Detta framkommer bland annat i följande utsagor: *”biblioteksverksamhet och dess förmåga att erbjuda jämställd tillgång till konst och kunskap har haft en avgörande betydelse för hur vårt lands historia har formats”* (Anni Sinnemäki), *”biblioteket ligger i kärnan av vårt välfärdssamhälle”* (Björn Månsson) och i utsagan enligt vilket biblioteket har varit *”vår bildnings, vårt modersmåls och läsförståelsens centrala stöttepelare”* (Paavo Arhinmäki).

Anmärkningsvärt i utsagorna inom symboldiskursen är att de förekommer i stor utsträckning i vi-form, vilket syftar på *”oss finländare”*. Det kan därmed sägas att politikerna inom symboldiskursen framför allt pratar utifrån subjektpositionen finländare. Biblioteket är något gemensamt och något som *”vi ska vara stolta över”*, som *”har format vårt lands historia”* och som *”ger hopp för oss”*. Diskursen skapar en bild av *”finländare”* som en homogen grupp och ett enhetligt folk med en gemensam historia.

Symboldiskursen kopplar biblioteket således till det förflutna och till formandet av det finska samhället, men också till framtiden. Biblioteket ses som en aktör som bär de traditionella värdena in i framtiden genom att berätta för oss *”vem vi är”* och därmed skapar ett kontinuum.

4.1.2 Platsdiskurs

Platsdiskursen betonar den rumsliga dimensionen av biblioteket och behandlar det utifrån två perspektiv: det arkitektoniska och det sociala. Dessa två perspektiv sammansmälter när centrumbiblioteket som en attraktiv byggnad och en öppen mötesplats ses ha betydelse i Helsingfors stadsutveckling.

Den fysiska platsen

När det gäller centrumbiblioteksbyggnaden uttrycks det att det nya biblioteket ska vara *attraktivt, fascinerande* och representera *wow-arkitektur* (Pilvi Torsti):

Det uttrycks att när det gäller biblioteksbyggnaden ska staden inte spara pengar utan bygga ett hus som är både vackert och hållbart.

Centrumbiblioteket är en stor allmän byggnad som ska vara förtjusande om hundratals år. Nej till en billig version

(Maija Anttila)

Biblioteket borde byggas med sådant material som håller. Vi har redan nu dåliga exempel på Kiasma och Operahuset, kulturbyggnader som inte tål tid och vars material är lite sådär. Jag skulle inte spara pengar här så att vi får någon slags stuga som vi sen har problem med om några år.

(Sami Muttilainen)

Den sociala platsen

Den sociala dimensionen av biblioteksbyggnaden kommer fram i utsagor där det uttrycks att biblioteket *"handlar framför allt om kommunikation mellan människor"* (Yrjö Hakanen) och är *"Helsingforsbornas gemensamma vardagsrum"* (Laura Rissanen).

[Bibliotekets] huvuduppgift är fortfarande att främja läsning, kunna ge råd och stöd, väcka läslust, men lika viktigt är att biblioteket utvecklas till en mötesplats mellan människor, en öppen, icke-kommersiell plats där man kan samlas och där man kan tillbringa tid.

(Paavo Arhinmäki)

Som utsagan ovan visar konstruerar platsdiskursen en bild av centrumbiblioteket som en plats som kan vara en första, andra eller tredje plats samt en både hög- och lågintensiv mötesplats till sin karaktär. När det gäller biblioteket som en högintensiv mötesplats anses det viktigt att centrumbiblioteket erbjuder studieplatser, platser för grupparbeten och politiska möten som i utsagan nedan.

Det [centrumbiblioteket] erbjuder även alla sorters grupparbetsplatser, som det finns ett enormt behov av.

(Hannu Oksala)

Demokrati som inom symboldiskursen kopplades till centrumbiblioteket på en symbolisk nivå blir således mer konkret inom platsdiskursen då demokratin kopplas till bibliotekets fysiska utrymme. Biblioteket ses som en plats där olika föreningar kan träffas och hålla sina möten. Biblioteket fungerar alltså som en högintensiv mötesplats och högintensiva möten kopplas till aktivt medborgarskap och därigenom till demokrati.

Biblioteket har även ett behov att fungera som arbets- och inlärningsplats med verktyg som stödjer skapande och aktivt medborgarskap. Om vi kan erbjuda dessa saker med centrumbiblioteket får vi en demokratisk plats på ett centralt läge.

(Silvia Modig)

Redan de gamla grekerna samlades på allmänna platser och diskuterade. Det kallades för demokrati. Demokrati kräver öppna platser. Biblioteket är just en sådan.

(Kaarin Taipale)

Där [i centrumbiblioteket] ska det finnas demokratiska platser. Där kan hållas möten och samhällliga evenemang.

(Johanna Sumuvuori)

Biblioteket föreställs som första plats och lågintensiv mötesplats i beskrivningar om biblioteket som en kravlös plats och ett öppet utrymme för läsning och avspänning, där det är tillåtet att ”bara vara” utan att behöva på något sätt motivera sin tillvaro.

Var och en som tillbringar tid i Helsingfors centrum med barn vet att vi saknar just en sådan allmän plats där vi bara får vara. /.../ Vi behöver en plats där man får bara läsa, hänga, tillbringa tid och få idéer.

(Emma Kari)

Det betonas att biblioteket ska vara för alla:

Vi kan inte tänka att biblioteket är en plats bara för några privilegierade människor. Vi kan inte tänka att det bara är för de marginaliserade. Det är en plats där dessa två och alla däremellan möts.

(Kaarin Taipale)

Den antikommersiella platsen

Antikommersialismen är den centrala egenskapen hos biblioteket inom platsdiskursen. Ledamoten Thomas Wallgren uttrycker till exempel att: *”Det hör till kärnan i biblioteksväsendet att det är en plats som är fri från kommersiella intressen. Jag hoppas att ledningen respekterar den nordiska traditionen att biblioteket är fritt från härskares makt och kommersialism”*. Antikommersialismen är just det som enligt diskursen gör biblioteket till en öppen mötesplats bland annat för *”alla som inte har råd att köpa dyrt kaffe på caféer i centrum”* (Sirkku Ingervo).

I Helsingfors diskuterades Guggenheims konstmuseum i hettade debatter under åren 2011–2016. Planen att bygga museet i Helsingfors avslogs för första gången 2012 och för andra gången i november 2016 efter att Guggenheimstiftelsen hade lagt fram sitt andra förslag. Guggenheimmuseet

används i retoriken på stadsfullmäktiges möte. Centrumbiblioteket ska inte – i motsats till Guggenheimmuseet – bli en ”elitbunker” (Ville Jalovaara) med dyra entréavgifter, utan en öppen plats dit vem som helst kan komma.

Skillnaden är att vill du in i Guggis², måste du ha pengar med dig men i centrumbiblioteket kommer du in gratis. Jag betalar gärna skatt så att vi har kostnadsfria platser, så att man inte behöver gå överallt med slantar i fickan.

(Sami Muttilainen)

Denna uppfattning om biblioteket som en antikommersiell plats kommer också till uttryck när bastun som var en del av centrumbiblioteket i projektbeskrivningen diskuteras.

Den [bastun] var i början en romantisk och kul tanke, men nu när man har fört den vidare är den för liten. Den blir inte en demokratisk bastu som vem som helst från gatan kan gå till utan den blir en exklusiv beställningsbastu. Avgiftsbelagda tjänster hör inte till biblioteket /.../ biblioteket behöver detta utrymme för biblioteksligt verksamhet.

(Osmo Soininvaara)

Det finns en generell uppfattning om att bastun är en jämlik plats där alla titlar lämnas utanför och där människor oberoende av yrke, bakgrund eller social status kan sitta och diskutera tillsammans. Biblioteket tilldelas i diskursen likadana beskrivningar. Utsagan ovan ger uttryck för att om bastun inte ska bli öppen och tillgänglig för alla så som biblioteket själv, blir den motsägelsefull till bibliotekets verksamhet och hör därmed inte hemma i biblioteksbyggnaden.

Centrumbiblioteket och stadsutveckling

Genom att fungera som en mötesplats samt genom sin speciella arkitektur anses centrumbiblioteket ha en positiv inverkan på utvecklingen av stadsmiljön i Helsingfors. Stadsplaneringen vid Tölövikens anses misslyckad, och det trista området ska enligt diskursen räddas med centrumbiblioteket som förväntas medföra människor och liv.

Ett tilläggsvärde för detta bibliotek kommer utifrån stadsstrukturen. Tyvärr anser jag att vår stadsplan för Tölövikens är misslyckad. Vi har byggt ett totalt dött område med enorma byggnader, men det finns ingenting och ingen där. Centrumbiblioteket kan rädda hela detta område /.../ vi får dit liv och människor.

(Silvia Modig)

Antikommersialismen som en viktig egenskap hos biblioteket lyfts upp även i detta samband. Biblioteket ses som ett antikommersiellt rum, en motkraft till

² Guggenheimmuseet

det kommersiella centrumet och dess butiker och restauranger. Biblioteket föreställs således som en annorlunda plats jämfört med andra byggnader i centrum och därmed som något som kompletterar stadsmiljön.

Det har byggts kraftigt i Helsingfors centrum under de senaste åren. Centrumet är naturligtvis huvudsakligen ett kommersiellt centrum och även centrum för många konstinstitutioner, men det känns självklart att ett bibliotek som öppen, demokratisk, icke-kommersiell plats med låg tröskel är nödvändig och bra för detta områdes invånare, denna ords invånare och detta lands invånare.

(Anni Sinnemäki)

Byggandet av ett stort allmänt bibliotek i stadens centrum är enligt mig ett exempel på väldigt bra stadsplanering. Man kan inte tänka på ett bra stadscentrum endast utifrån perspektivet att det är lätt att röra sig i. En bra stad ska vara sådan att man även vill stanna. I ett bra centrum vill man stanna, spendera tid och vara. Centrumbiblioteket ger oss äntligen en sådan plats.

(Emma Kari)

En aspekt som utsagorna ger uttryck för är således centrumbibliotekets inverkan på Helsingfors vitalitet och attraktivitet. Andra städer där det under de senaste åren har byggts stora centrala bibliotek tas upp och det argumenteras att dessa bibliotek har blivit populära bland turister. Centrumbiblioteket förväntas ha en likadan effekt i Helsingfors, det anses bli en lockande sevärdhet och därmed göra staden mer attraktiv i turisternas ögon. Sirpa Asko-Seljavaaras utsaga nedan illustrerar att även om biblioteket inom platsdiskursen kopplas starkt till antikommersialismen ses kommersialismen inte som negativt om biblioteket indirekt ska bidra med ekonomisk nytta för staden.

De som är mot detta bibliotek ser det som en utgift, men det är det ju inte alls. Vi bygger denna byggnad för att det har en stor betydelse för Helsingfors vitalitet, vi bygger en plats som lockar turister. Det blir en sevärdhet på samma sätt som Tempelplatsens kyrka är en sevärdhet. De som kommer att se detta använder hotell, restaurang och åker med taxi. Det är inte bara en utgift man måste också räkna med inkomsterna.

(Sirpa Asko-Seljavaara)

Platsdiskursen närmar sig symboldiskursen då centrumbiblioteket anses bidra till Helsingfors stadsutveckling med inverkan som har symbolisk karaktär som utsagan nedan ger uttryck för:

Riksdagshuset får sitt par, den finska bildningens vagga, biblioteket. Det är viktigt, tycker jag, att Tölövikens inte blir totalt nedtryckt av andra internationella verksamheter vid järnvägsspåren. En stark närvaro av bildning kommer till Tölövikens.

(Maija Anttila)

4.1.3 Utvecklingsdiskurs

Utvecklingsdiskursen kopplas till centrumbibliotekets förmåga att kunna fungera som utvecklare inom biblioteksområdet. Diskursen ligger nära platsdiskursen utifrån vilken centrumbiblioteket ses kunna utveckla Helsingfors stadsmiljö. I utvecklingsdiskursen framkommer föreställningen om att det finns ett stort behov för centrumbiblioteket, därför att det ses kunna komplettera och utveckla Helsingfors biblioteksnätverk. Ytterligare ses centrumbiblioteket som ett nyskapande bibliotek som har potential att utveckla hela biblioteksinstitutionen och biblioteksverksamheten både i Finland och internationellt.

Centrumbibliotek och Helsingfors biblioteksnätverk

Inom utvecklingsdiskursen uppfattas centrumbiblioteket fylla en lucka i Helsingfors biblioteksnätverk på samma sätt som det inom platsdiskursen anses fylla en lucka i Helsingfors stadsmiljö. Det nya biblioteket som har ett centralt läge och attraktiv arkitektur anses kunna lyfta bibliotekens synlighet och bidra till fler besök. Biblioteket ses som en efterlängtd byggnad, vilket framkommer i utsagorna som betonar den långa väntan på att projektet ska förverkligas.

Jag vill minnas att denna *stuga* har drömts om två decennier om inte ännu längre.

(Sami Muttilainen)

Detta bibliotek har diskuterats länge och ibland tänker man på Isakskatedralen³ när detta diskuteras. Det gör inget. Den som väntar på något gott väntar aldrig för länge.

(Jaana Pelkonen)

Det uttrycks i diskursen att Helsingfors saknar ett modernt bibliotek och att antalet bibliotek i Helsingfors uppfattas vara allt för litet. Flera ledamöter argumenterar för centrumbiblioteket genom att påpeka att antalet bibliotek i Helsingfors inte har blivit större när invånarantalet har ökat.

Det har inte funnits ett egentligt modernt centrumbibliotek i Helsingfors. Huvudbiblioteket har legat i Böle och de andra biblioteken som ligger nära är närbibliotek. Nu har vi möjligheten att rätta till detta.

(Anni Sinnemäki)

I Helsingfors har antalet bibliotek i princip varit samma från mitten av 1980-talet. 2000 hade vi 36 bibliotek, och idag har vi fortfarande 36 bibliotek. 2000 hade Helsingfors 550 000 invånare /.../ År 2020 är vi 660 000, 110 000 mer. Vi måste ha råd att både bygga

³ Benämning för ett evighetsprojekt

centrumbiblioteket och behålla närbiblioteken.

(Hannu Oksala)

Centrumbiblioteket ses därmed komplettera det redan befintliga biblioteksnätverket och inte som en ersättare för närbiblioteken. I hela materialet framkommer det en konsensus om att närbiblioteken inte bör påverkas negativt av centrumbiblioteket. Utifrån utvecklingsdiskursen ses centrumbiblioteket förstärka närbiblioteken och biblioteksnätverket i Helsingfors.

Det enda rimliga motargumentet som har tagits upp i diskussioner kring detta bibliotek är egentligen det att centrumbiblioteket är mot närbiblioteken. Jag vill inte alls tro på detta och det är ju denna sak som bestämmer över närbibliotekens framtid. Närbiblioteken och centrumbiblioteket har en annorlunda funktion. De kompletterar varandra. Ett utan det andra är ingenting.

(Hannu Oksala)

Jag vill upprepa denna viktiga sak en gång till, eftersom den vill ifrågasättas. På grund av centrumbiblioteket kommer inte ett enda närbibliotek att stängas. Inte ett enda.

(Emma Kari)

Det uttrycks att filialbiblioteken har en annan funktion än centrumbiblioteket. Många ledamöter tar ställning i denna fråga med utsagor med likadana innehåll:

Här har frågan om att centrumbibliotek och närbibliotek är motstridiga i förhållandet till varandra lyfts fram. Det är de inte. Det får de inte vara. När- eller förortsbiblioteken har en helt annan funktion än centrumbiblioteket.

(Paavo Arhinmäki)

Centrumbiblioteket gör inte att närbiblioteken blir utan betydelse. Tvärtom, de fyller sin egen funktion som en närtjänst. Dessa två kompletterar varandra.

(Silvia Modig)

Det finns en stor ekologisk nisch för centrumbiblioteket men det kommer inte att ersätta närbiblioteken som används av människor som spenderar sin tid i dem på de områden där de bor, såsom barn, unga, äldre, småbarnsföräldrar och arbetslösa.

(Jukka Relander)

Det förekommer i utsagor att närbiblioteken och centrumbiblioteket har olika roller, fokus och betydelse. De framställs inte mot varandra utan ses som två

olika typer av bibliotek som kompletterar varandra. Vad som egentligen är dessa olika funktioner kommer inte explicit fram i utsagorna. Det uttrycks dock att närbiblioteken används av människor som spenderar sin tid i biblioteken på de områden där de bor, såsom barn, unga, äldre, småbarnsföräldrar och arbetslösa, vilket tyder på att centrumbiblioteket kan anses ha en annorlunda användarkrets.

Centrumbibliotek som ett nyskapande bibliotek

Inom utvecklingsdiskursen förekommer en bild av biblioteket som en institution som står inför stora förändringar. Förändringarna ses inte som något negativt utan snarare som något som medför spännande utmaningar som Finland med centrumbiblioteket kan vara med och lösa. Centrumbiblioteket ses som en utvecklare av hela biblioteksinstitutionen och biblioteksverksamheten framför allt i Finland men även inom hela ”biblioteksvärlden”. Centrumbiblioteksprojektet föreställs som viktigt för hela biblioteksverksamhetens framtid och centrumbiblioteket ses som ett laboratorium, där nya idéer kan testas och förverkligas.

I detta biblioteksprojekt måste det finnas höga ambitioner, inte bara arkitektoniskt utan även verksamhetsmässigt ... med detta söks även vad som är biblioteket 2.0 eller bibliotek 3.0, nya modeller för hur biblioteken fungerar i framtiden.

(Paavo Arhinmäki)

Användningen av biblioteken blir mångfacetterat. Människor kommer till biblioteket av andra orsaker än för att låna böcker. Vi kommer på nya roller för biblioteket, och dessa andra roller blir ännu viktigare i framtiden. Detta bibliotek blir ett laboratorium för förändring.

(Jukka Relander)

Om symboldiskursen betonade någon slags historiskt kontinuum mellan framtiden och biblioteksinstitutionens uppkomst och den finska identitetens uppkomst på 1800-talet, placerar utvecklingsdiskursen biblioteket starkt i nutid och framtid. Biblioteket är inte en bevarare av gamla värderingar på samma sätt som innan, utan centrumbiblioteket blir ett bibliotek som byggs för de blivande generationerna.

Vi bygger inte detta bibliotek bara för oss, vi bygger det för våra barn och barnbarn. Man måste ha 100 års perspektiv /.../ Detta är en ny typ av bibliotek. Inte det som vi i vår barndom och ungdom blivit vana vid.

(Päivi Storgård)

Detta projekt måste tänkas som något mycket större än ett enskilt bibliotek /.../ Detta är inte bara ett bibliotek. Inte bara ett bibliotek plus en bastu /.../ Detta ska på riktigt bli en ny typ av bibliotek, där det finns böcker men också rik kulturverksamhet.

(Johanna Sumuvuori)

Uttrycket ”bara ett bibliotek” kopplas i utsagorna till det traditionella biblioteket som erbjuder besökarna framför allt böcker. Det nya centrumbiblioteket beskrivs däremot med termer som ”*nya tiders hus*” (Kaarin Taipale) ”*innovationsverkstad*” och ”*internationellt banbrytande originellt wow-projekt*” (Pilvi Torsti). Den traditionella rollen som förmedlare av litteratur och bildning erkänns, men den får inte hindra utvecklingen.

Den finska biblioteksverksamheten framställs i diskursen som banbrytande tillsammans med det finska skolsystemet. Centrumbiblioteket föreställs som ”*flaggskeppet inom vår biblioteksverksamhet*” (Sirpa Puhakka) i Finland men även internationellt. Jukka Relanders och Pilvi Torstis utsagor nedan ger uttryck för att Finland redan har en ledande roll i utvecklingen av folkbiblioteket på internationell nivå, och att byggandet av centrumbiblioteket skulle bevisa detta för den stora allmänheten och kunna ge Finland ännu mer uppmärksamhet inom biblioteksvärlden.

Jag som biblioteksnämndens ordförande har mött beundrande blickar. /.../ på grund av vår biblioteksverksamhet. Helsingfors kan med rätta kallas som biblioteksvärldens huvudstad. Vi får skolturister men, tro mig eller inte, vi får även biblioteksturister som kommer hit för att se våra bibliotek.

(Jukka Relander)

Hela vårt biblioteksnätverk, dess bredd, proffsighet och utvecklingsförmåga är helt unik. ... Centrumbiblioteket /.../ verkligen lyfter den finländska biblioteksverksamheten till världsklass när nya möjligheter för biblioteken öppnas och som vi kan föra vidare ... jag är helt säker på att detta kommer att ge Helsingfors synlighet i denna värld som inte är liten.

(Pilvi Torsti)

Begreppet demokrati som har används i argumentationen kring centrumbiblioteket också inom symbol- och platsdiskursen framkommer återigen i Johanna Sumuvuoris följande utsaga. Inom utvecklingsdiskursen kopplas demokrati således till förekomsten av biblioteket och det faktum att helsingforsborna har fått möjlighet att vara delaktiga i centrumbiblioteksprojektets genomförande.

Detta projekt har varit exceptionellt demokratiskt och jag vill tacka biblioteket för det. Det har uppmärksammats internationellt hur Helsingfors har frågat sina invånare, de blivande biblioteksanvändarna, vilka tjänster biblioteket borde erbjuda. Vi är minsann en exceptionell stad. Detta blir ett fint invånarorienterat bibliotek.

(Johanna Sumuvuori)

4.1.4 Motdiskurs

Motdiskurser skiljer sig från de andra diskurserna som jag identifierat i mitt material. Motdiskursen positionerar sig mot symbol-, plats- och utvecklingsdiskursen, eftersom det inom den råder en uppfattning om att centrumbiblioteksprojektet inte ska genomföras.

Symboldiskursen uttrycker att biblioteksverksamheten är en avgörande del av välfärdssamhällets tjänster. Biblioteket ses som en nödvändig och väsentlig del av skapandet av ett jämställt och demokratiskt samhälle både i historien och i framtiden. Inom motdiskursen ses biblioteket däremot som underordnad för andra, mer grundläggande, tjänster. I utsagorna inom denna diskurs ställs centrumbiblioteket således mot dessa andra tjänster. Speciellt skolor, förskolor och äldreomsorg nämns inom diskursen som å ena sidan viktigare än biblioteket och å andra sidan som områden som kommer att påverkas negativt av centrumbiblioteket. Byggandet av centrumbiblioteket med skattemedel ses som problematiskt med hänsyn till att till exempel Helsingfors nya barnsjukhus har finansierats genom en penninginsamling, att det saknas resurser inom äldreomsorgen och att skolor lider av mögelproblem.

Ja, vi stadsbor behöver och förtjänar kultur, nu och i framtiden. Stadsborna förtjänar även andra tjänster, tjänster som är viktigare än denna nya byggnad och tjänster som den erbjuder. Vi vill ha allt. Ett fint fritidsmonument av trä, en ny turistattraktion och mycket mer, men vi vill även ha god basservice, bra skolor, bra förskolor och sjukhus.

(Sari Mäkimattila)

Det är helt onödigt att bluffa sig själv genom att säga att detta inte känns någonsans och att detta inte kan jämföras med det att vi inte har pengar för barnen och blöjor för de äldre. Givetvis kan man jämföra, det går från samma skattepengar

(Hannale Luukkainen)

Rättvisa förekommer som ett central begrepp inom denna diskurs. Rättvisa används som en motivering för att centrumbiblioteksprojektet ska avslås och att bygga ett centrumbibliotek och investera närmare 100 miljoner euro i projektet framställs som orättvist. Rättvist skulle däremot vara att använda pengarna till projekt eller föremål som anses mer viktiga eller nödvändiga än biblioteket. Politikerna som talar utifrån motdiskursen talar således utifrån subjektpositionen som vill försvara "de utsatta". Som en ledamot uttrycker, ser ledamöterna det som sin plikt att säkerställa att Helsingforsborna får de tjänster som de behöver och förtjänar samt att pengarna räcker till de viktigaste tjänsterna såsom äldreomsorg och skolor. Att skattepengar används till ett centrumbibliotek ses som oetiskt i en situation där det finns problem som är mer akuta och behöver pengarna bättre. När skattemedel riktas till biblioteket ses det vara direkt bort från andra typer av tjänster.

Jag ser här en värdefråga. Vi har äldre, vi har barn. Utgifterna för skolor och vård ökar, men samtidigt har vi

råd att satsa en enorm summa på ett sådant här projekt. Det här är en värdefråga.

(Nina Huru)

Det har tagits upp att detta inte kan ställas mot den och den saken. /... / Det är alltid bort från något annat. Dessa är alltid prioriteringsfrågor. Och utifrån alla möjliga val prioriteras ett centrumbibliotek? Det kan man göra, men jag tycker att det är ett ganska så dumt val därför att det finns ganska många bättre val än detta projekt, vars biblioteksdimension är väldigt begränsad.

(Wille Rydman)

Byggandet av centrumbiblioteket föreställs som slöseri i utsagorna. En ledamot uttrycker att idén om biblioteket i sig är bra men att byggandet av centrumbiblioteket skulle vara slöseri i den gällande ekonomiska situationen. Biblioteket jämförs i denna utsaga med en tidskriftsprenumeration, något som kan vara nyttigt men som i en ekonomiskt svår situation blir en extra utgift utan vilken livet kunde vara enklare.

Centrumbiblioteksprojektet har oavsett dess charm inte utgått från stadsbornas behov. Om stadens ekonomi skulle stå på mer balanserad grund skulle jag kunna stötta detta projekt. Jag känner ändå att min plikt som stadsfullmäktige är att säkerställa att stadens ekonomiska resurser räcker till det som är det viktigaste för stadsinvånarna. Jag skulle jämföra byggandet av centrumbiblioteket med en situation där en familj med ekonomiska problem prenumererar på tidningen *Tekniikan maailma*⁴ som inte kan avbrytas. Förstör det familjens hela ekonomi? Kanske inte men det gör framtiden svårare.

(Mika Ebeling)

Inom motdiskursen ses centrumbiblioteket framför allt som en byggnad och de värden som kopplas till biblioteket inom symboldiskursen föreställs som "luft", abstrakta värden som inte ger någon konkret nytta. Denna föreställning kommer till uttryck ibland följande utsagor:

Detta blir en mötesplats och demokratin blir bättre och människor glada genom någon sådan mekanism som jag inte riktigt förstår. Det är ju ett fint hus, en fin byggnad såsom pyramiderna, men man kan fråga varför skattebetalarnas pengar skulle används för detta.

(Wille Rydman)

Brödköerna blir längre och längre, arbetslösheten ökar, fattigdomen ökar, man skär ned pengar från pensionärer och i denna tid börjar man skryta med en byggnad. Det här känns helt vansinnigt. Helt fånigt.

⁴ En finsk biltidskrift

(Seppo Kanerva)

Öppet utrymme, stadsutrymme och demokrati? Detta landområde är så dyrbart, har vi verkligen råd att satsa på bara luft, på bara fint arkitektur? Kanske kunde det finnas plats här för en brandstation eller ett seniorhus dit folk från utlandet skulle kunna komma och se hur fint vi tar hand om våra gamlingar.

(Nina Huru)

Bibliotekets värde som en ikon eller sevärdhet ifrågasätts också. Ledamoten Nina Huru uttrycker att istället för att bli uppfattat som en ledare när det gäller folkbiblioteksutveckling hade det varit bättre om Finland blivit känt för att representera andra värden.

Bilden av biblioteken som förekommer inom motdiskursen är traditionell. Bokförmedlingen ses som bibliotekets främsta och till och med dess enda uppgift, och annan verksamhet utöver den ses inte tillhöra biblioteket. Utsagorna nedan illustrerar denna uppfattning. Ledamoten ifrågasätter benämningen bibliotek i samband med centrumbiblioteket för att det som föreställs vara "bibliotek" i centrumbiblioteket, det vill säga böcker och barnavdelning, endast utgör en liten del av biblioteksbyggnaden.

Bara en liten del av det är traditionellt biblioteksrum, bestånd och barnavdelning. Varför kallar man detta för ett bibliotek /.../ Man har inte tagit hänsyn till att framtidens bibliotek inte behöver vara en sådant här stort rum när man inte längre behöver bevara böcker.

(Seija Muurinen)

Berätta för mig varför detta projekt kallas för bibliotek? Det är bara ett litet del som är bibliotek i detta. Verkligen, bara en liten del och de framtida biblioteken behöver inte sådana väggar [utrymme].

(Hannele Luukkainen)

Inom motdiskursen ses således verksamhet utöver den traditionella utlåningen av böcker inte som en del av biblioteksverksamheten och man anser att biblioteken inte borde konkurrera med simhallar och caféer. Utsagan nedan försöker genom ett skämt ifrågasätta utvecklingsdiskursen och frågar varför biblioteket inte ska kopplas ihop med alkoholförsäljning, spelhallar och hälsotjänster.

Borde man, vid sidan av andra tjänster som inte har med biblioteket att göra och utifrån principen om service på ett och samma ställe, i samma byggnad även ha en Alko-butik med förlängda öppettider, Penningautomatföreningens spelhall och en inrättning för social- och hälsovårdstjänster?

(Nuutti Hyttinen)

Motdiskursen positionerar sig alltså tydligt mot centrumbiblioteket, men förhållningen till biblioteket är inte i större utsträckning negativ. En ledamot uttrycker att *”jag uppskattar bibliotek. Jag skaffade mitt första bibliotekskort i Helsingfors för 60 år sedan och jag älskar böcker, men jag älskar inte pompösa hålligångcentrum-centrum.”* (Hannele Luukkainen). Att biblioteken i sig inte ses som något negativt inom motdiskursen kommer fram i utsagor kring närbiblioteken. Utvecklingsdiskursen såg närbiblioteken och centrumbiblioteket som kompletterade i förhållande till varandra. Motdiskursen konstruerar dem däremot som motstridiga och centrumbiblioteket anses som ett hot mot närbiblioteken. Närbiblioteken ses som viktigare för användarna samt lättare att använda och som mer tillgänglig vardagsrum än centrumbiblioteket:

Jag misstänker att för att täcka [centrumbibliotekets] kostnader måste man skära ner närbibliotek som jag ändå ser vara viktigare och mer lättanvända än ett stort centrumbibliotek.

(Seija Muurinen)

Jag vet mycket väl, och ni vet det också, att detta givetvis kommer att leda till att närbibliotek stängs, närbiblioteken som är människornas vardagsrum, till vilka äldre, barn och funktionshindrade lätt kan komma.

(Hannele Luukkainen)

4.2 Roller som tilldelas centrumbiblioteket inom diskurserna

I detta stycke presenteras de roller, det vill säga förhållningssätt till folkbibliotekets uppdrag och betydelse i ett större samhälleligt perspektiv, som kommer i uttryck i utsagorna som jag har använt som material i denna uppsats.

4.2.1 Centrumbiblioteket som en nationalistisk symbol

Inom symboldiskursen ses biblioteket som en symbol för olika positiva värden, såsom det andliga livet, bildning, kunskap och vetandet. Byggandet av centrumbiblioteket skulle enligt diskursen främja, göra synliga och bära dessa värden med sig till framtiden. Här har symboldiskursen koppling till Mikkolas (2008) kontinuitetsdiskurs, där biblioteket ses som ett led i en lång utvecklingslinje i det finska samhället och en länk mellan det förflutna och framtiden.

Ett centralt tema som kommer upp i symboldiskursen är folkbiblioteksinstitutionens relation till Finland, det finska samhället och den finska identiteten. Denna koppling manifesteras med att centrumbiblioteket är ett av huvudprojekten för 100-årsjubileet av Finlands självständighet och att invigningsfesten ska firas på Finlands självständighetsdag, den 6 december 2018.

Finland har, som en relativt ung nationalstat efter att under flera århundraden varit del av både Sverige och Ryssland, i sin historia kämpat för att bli erkänd

som en egen nation. Citaten "svenskar äro vi inte längre, ryssar vilja vi inte bli, låt oss alltså bli finnar" som har kopplats till författaren, politikern och historikern Adolf Iwar Arwidsson markerar denna strävan som började i samband med det nationella återuppvaknandet i det ryska storfurstendömet Finland under 1800-talet. Enligt Miika Tervonen (2014), docent i nordiska studier vid Helsingfors universitet, förändrades uppfattningen om finländare som ett folk radikalt till följd av nationalstaten Finlands uppkomst. Föreställningen om finländare som en kulturellt och etniskt homogen grupp blev en självklar sanning i slutet av 1800-talet. Denna uppfattning ersatte uppfattningen om det finska folket som en heterogen blandning av människor med olika språk och kulturer. Tervonen menar att uppfattningen om ett monokulturellt Finland är en del av den fennomanska ideologin och en myt (men även ett politiskt program som berättigade diskriminering mot olika minoritetsgrupper) som användes i skapandet av den nationella identiteten i landet.

Symboldiskursen kan ses repetera ekon från denna myt. Som andlighetsdiskursen i Mikkolas (2008) studie bygger symboldiskursen delvis på en nationalistisk narrativ om ett fattigt och nedtryckt land som genom hårt arbete har utformats till ett framgångsrikt modernt välfärdssamhälle. Biblioteket anses som en central aktör i denna utveckling och byggandet av centrumbiblioteket ses som en hyllning till den finska kulturen och till värden som bildning och läskunnighet. Centrumbiblioteket skulle bli ett ljus i mörkret i en tid som istället för kunskap och kultur präglas av populism. Den bokliga diskursen inom Hedemarks (2009) avhandling ser biblioteket också som kulturinstitution och bärare av den svenska nationens minnen och historia och denna uppfattning är således gemensam för symboldiskursen i denna studie.

Evjen och Audunson (2009) nämner den ökade mångkulturella ansatsen i samhället som en aspekt som utmanar bibliotekens verksamhet totalt och kräver att biblioteket omdefinierar sin roll. Den så kallade flyktingströmmen åren 2015 väckte mycket diskussion inom det svenska biblioteksväsendet. Nyanlända blev en ny användargrupp som förde med sig nya behov och därigenom stora utmaningar för folkbiblioteken (Pilerot & Hultgren, 2017). Mitt empiriska material är från januari 2015, innan det stora antalet asylsökande – i Finland cirka 32 000 personer (Migrationsverket, 2018) – kom. Ändå har Finland varit ett allt mer mångkulturellt samhälle sedan länge och jag ser det som en intressant iakttagelse att nyanlända och människor med annat ursprung än det finska totalt saknas i diskussionerna. Det kan sägas att föreställningen om "finskhet" som det behandlas i symboldiskursen förstås i en smal mening där det implicit likställs med finskspråkighet och finsk härkomst. Finländare med andra modersmål än finska eller med en annan etnisk bakgrund än den finska nämns nämligen inte i symboldiskursen.

Biblioteket kopplas starkt till Finland även under utvecklingsdiskursen. Här ses biblioteket också som representant för Finland, men när det under symboldiskursen blev något för det finska folket, en symbol som bär med sig finländarnas gemensamma historia, är centrumbiblioteket inom utvecklingsdiskursen framför allt ett skyltfönster utåt. Biblioteket ses utifrån denna diskurs ha en förmåga att representera Finland utomlands och markera Finland som en banbrytare inom biblioteksutvecklingen. Det lyfts upp i olika utsagor hur centrumbiblioteksprojektet redan har väckt intresse internationellt och hur

förverkligandet av biblioteket skulle kunna bidra till ännu mer positiv uppmärksamhet för Helsingfors och Finland.

4.2.2 Centumbiblioteket som en skapare av ett attraktivt och trivsamt Helsingfors

Under de senaste åren har Helsingfors fått både en ny generalplan och en stadsstrategi. I den nya generalplanen beskrivs Helsingfors år 2050 som ”en djärv, urban stad” (s. 23) och en av framtidens framgångsrika städer (Helsingfors stad, 2017c). Enligt visionen i Helsingfors stadsstrategi 2017–2021 ska Helsingfors däremot bli ”världens bäst fungerande stad”, ”[en] levande stad med fascinerande originalitet” (Helsingfors stadsstrategi, 2017, s. 3) samt ”[e]tt internationellt, levande och fascinerande evenemangens Helsingfors” (Helsingfors stadsstrategi, 2017, s. 8). Ord som levande, originell och fascinerande förekommer också i mitt empiriska material när centumbiblioteket beskrivs och centumbiblioteket anses kunna skapa en attraktiv stadsimage och markera Helsingfors betydelse som kulturstad på samma sätt som i Carlssons (2013) studie, där Malmö stadsbiblioteks förändringsprocess ses som en del av den större utvecklingen inom Malmö stad. Malmö har enligt studien gått igenom en förändringsprocess där en gammal industristad blir en attraktiv kunskaps- och kulturstad. Utifrån utvecklingsdiskursen kan en likadana strävan identifieras. Helsingfors historia är dock inte totalt jämförbar med Malmös utveckling då Helsingfors inte kan ses som en industriell stad. Däremot är Helsingfors en relativt ung huvudstad i en relativt ung nationalstat, och stadens centrala struktur har planerats efter att Helsingfors blev huvudstad i storfurstendömet Finland 1812. Helsingfors kan därmed ses sakna en historisk identitet som många, betydligt äldre huvudstäder i Europa har.

Bibliotekets betydelse för Helsingfors kopplas till största delen till centumbibliotekets arkitektur. Enligt Mehtonen (2011) har de bredare estetiska, kulturella, symboliska och historiska värdena av biblioteksbyggnader åter blivit erkända och mer betydelsefulla efter en period som präglades av betoning på bibliotekets funktionella aspekter. Detta har inneburit ökad individualiseringen av biblioteksbyggnader och -utrymmen. Inom platsdiskursen förekommer det en uppfattning om att centumbiblioteksbyggnaden ska vara fascinerande, hållbar och representera wow-arkitektur.

Som bland annat Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, (2012) och Carlsson (2013) menar, har trenden runt omkring i världen varit att det i olika städer skapas ikoniska byggnader för att höja städernas image. Biblioteksbyggnader har varit del av denna trend och Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen har identifierat tre olika roller som biblioteken har haft i urban utveckling. Dessa roller, som delvis överlappar och kompletterar varandra, är biblioteket som ikon, *placemaker* och *community vitalizer*. I mitt empiriska material tilldelas Helsingfors centumbibliotek alla dessa roller. Biblioteket som ikon innebär att biblioteksbyggnaden som en arkitektoniskt unik och estetiskt högklassig byggnad bidrar till att stärka eller förändra stadens image. Detta tänkande blir tydligt inom plats-, symbol- och utvecklingsdiskursen där centumbiblioteket förutses bli en sevärdhet i

Helsingfors både för turister och för biblioteksprofessionella, samt en symbol för olika värden. Biblioteket som *placemaker* innebär enligt Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2012) att biblioteken har en roll som vitaliserare av stadscentrum. I mitt empiriska material, framför allt inom platsdiskursen, pratas det om den misslyckade planeringen av området kring Tölövik. Tölövik ses som ett livlöst område där ingen vill vara och där det endast finns enorma kontorsbyggnader. Centrumbiblioteket föreställs däremot som något som ger liv till detta område.

Den tredje rollen som Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, (2012) tilldelar biblioteken det som i stadsutvecklingen kallas för *community vitalization*. Detta begrepp kan i min undersökning kopplas till platsdiskursen som betonar centrumbibliotekets roll som mötesplats. Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen ser följande punkter som centrala inom denna roll. Biblioteket ska för det första stärka lokal identitet och sammanhållning. För det andra initiera lokal innovation, kreativitet och samarbete och för det tredje ta itu med sociala och ekonomiska utmaningar. Biblioteket som förstärkare av lokal identitet och sammanhållning kopplas till Audunsons (2005) begrepp om bibliotek om lågintensiva mötesplatser. I mitt empiriska material betonas snarare centrumbibliotekets roll som högintensiv mötesplats, ett ställe där olika föreningar kan samlas och ordna evenemang. Å andra sidan nämns det ofta att det är viktigt att centrumbiblioteket erbjuder en kravlös plats där vem som helst får ”bara vara”.

4.2.3 Centrumbiblioteket som förstärkare av Helsingfors biblioteks nätverk

Inom utvecklingsdiskursen förekommer en uppfattning om att Helsingfors biblioteks nätverk kräver förstärkning och centrumbiblioteket anses förstärka närbiblioteken och biblioteks nätverket i Helsingfors. Antal bibliotek och biblioteksytta per invånare i Helsingfors ses som begränsat och behovet av ett nytt modernt bibliotek anses vara stort. Huvudbiblioteket som ligger utanför centrum anses vara för avlägset och filialbiblioteken som ligger i centrum anses vara för små för användarnas behov. Mehtonen (2011) kommer i sin studie fram till att lämpliga biblioteksfastigheter under den tidiga perioden i den finländska biblioteksarkitekturen ansågs vara ett av det mest konkreta och direkta sätten att höja biblioteksinstitutionens prestige. Samma uppfattning kommer fram i utsagor inom utvecklingsdiskursen där det lyfts fram att centrala och attraktiva biblioteksbyggnader i olika delar av världen har fått bibliotekens besöks siffror att öka.

Intressant i diskurserna är centrumbibliotekets förhållande till närbiblioteken. Det framgår av litteraturen att byggandet av centrumbibliotek har varit del av en utveckling där mindre biblioteksenheter och närbibliotek stängs samtidigt som större omfattande bibliotek byggs i innerstaden. Som nämndes i inledningskapitlet har denna utveckling skett i Finland under de senaste 30 åren. Utvecklingen har varit likadan även inom offentlig förvaltning, framför allt inom vården där flera mindre enheter har ersatts med färre större enheter. Inom mitt empiriska material ses centrumbiblioteket ändå inte som ersättare till filialbiblioteken utan det framgår en konsensus om att filialer måste behållas och att de anses ha en annan roll än centrumbiblioteket. Närbibliotek ses som en närtjänst för människor som spenderar sin tid på de områden som de bor i

och som något som man vill behålla. Barn, unga, äldre, småbarnsföräldrar och arbetslösa nämns som användare av närbiblioteken, vilket tyder på att centrumbiblioteket kan tänkas ha en annorlunda användarkrets.

Detta kan också tolkas så att det har förekommit ett behov av att bygga bibliotek med särskilda profiler. Ett centrumbibliotek kan vara en fascinerande turistattraktion med wow-arkitektur, medan filialbiblioteken i förorten speglar områdets karaktär. Mikkola (2008) har i sin studie undersökt de roller som tilldelas närbiblioteken och kommer fram till att närbiblioteken kopplas samman med någon lags landsbygdsidyll. Närbiblioteken uppfattas representera värden som gemenskap, ro och harmoni som är karaktäristiska värden hos den mytiska landsbygden. I min undersökning tilldelas centrumbiblioteket delvis samma betydelse, speciellt inom platsdiskursen som betonar att centrumbiblioteket är för alla, både för de utsatta och för den så kallade eliten. Inom motdiskursen ses centrumbiblioteket däremot bland annat som ett pompöst hus som hotar närbiblioteken, som föreställs som mer lättillgängliga vardagsrum än centrumbiblioteket.

5 Avslutande diskussion

I föregående kapitel har jag beskrivit de diskurser kring Helsingfors centrumbibliotek som jag har identifierat i mitt empiriska material samt de olika föreställningar som kommunalpolitikerna hade om centrumbibliotekets roll. Utifrån debatten kring centrumbiblioteket kunde även en bredare syn på folkbiblioteken generellt identifieras. I detta kapitel presenterar jag min analys av dessa synpunkter och svarar därmed på min sista forskningsfråga som handlar om de olika föreställningar om folkbibliotekets roll och uppgift som kan identifieras inom diskurserna.

5.1 Föreställningar om folkbibliotekets uppgift inom diskurserna

Att folkbiblioteket står inför förändringar och att dess roll och uppgift förändras eller utvidgas i och med samhällets utveckling är ett återkommande tema i forskningen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Som Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006) menar har begreppet bibliotek på 1960 talet kunnat beskrivas som ett moment, ”tecken vars betydelse det inte råder kamp om” (Laclau och Mouffe enligt Bergström & Boréus, 2012, s. 373). Under denna tid rådde det enligt Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen konsensus om vad ett bibliotek var, vad det skulle innehålla och varför. Däremot kan begreppet bibliotek i dagens kontext inte alls ses ha en entydig definition, och flera tidigare undersökningar visar att det finns skilda föreställningar om vad folkbibliotek är.

En ofta förekommande uppdelning är att bibliotekets roll antingen ses som traditionell, det vill säga präglad av läsförmedling och bokutlåning, eller så talas det om bibliotekets nya roller som till exempel rollen som en samhällelig mötesplats. Denna uppdelning i å ena sidan det traditionella och å andra sidan det moderna folkbiblioteket framträder även i resultatet i min studie. Den traditionella rollen tilldelas i min undersökning biblioteket framför allt inom motdiskursen. Politikerna som pratar utifrån denna diskurs har en mer begränsad bild av vad ett bibliotek är, och inom denna diskurs ses utlåning av böcker som bibliotekets kärnverksamhet och till och med som dess enda uppgift. I likhet med den bokliga diskursen som Hedemark (2009) har identifierat i sitt material ställer företrädare för motdiskursen sig skeptiska till allt som riskerar att förändra bibliotekens traditionella och ursprungliga uppdrag.

En annan diskurs där den traditionella rollen för biblioteken kommer till uttryck är symboldiskursen, där bibliotekets roll härstammar från det tidiga folkbiblioteket vars uppgift var präglad av folklig bildning. Symboldiskursen som jag har identifierat i mitt material delar således vissa element med andlighetsdiskursen i Mikkolas (2008) studie. Mikkolas andlighetsdiskurs betonar bibliotekens lagstadgade bildningsuppdrag samt en människosyn som lägger tonvikt på andlig utveckling. En likadan uppfattning om bibliotekets roll förekommer också i symboldiskursen som betonar bibliotekets roll som en plats för kunskap och vetande. Det ska ändå konstateras att inom symboldiskursen utesluter den traditionella rollen inte bibliotekets andra roller.

Snarare ses det folkbildande och läsfrämjande biblioteket som en grund utifrån vilken biblioteket kan växa åt olika håll.

På samma sätt som symboldiskursen erkänner bibliotekets nya roller, nämns det traditionella biblioteksarbetet som viktigt grund för utvecklingen inom utvecklingsdiskursen även om den positionerar biblioteket i framtiden och biblioteket enligt den ska utvecklas och ändras samt hitta nya sätt att arbeta. Dessa diskurser är alltså inte motsägelsefulla och de kolliderar inte med varandra. De två diskurserna ser inte biblioteks olika roller, den traditionella och den moderna, som motsatta och det förekommer inte signifikant antagonism om vad biblioteket ”bör vara” utan de olika rollerna ses vara möjliga samtidigt.

Platsdiskursen är inte heller motstridig gentemot symbol- och utvecklingsdiskursen, men det finns ändå en egen tydlig betoning inom den. När det gäller folkbibliotekets roll i övrigt betonas bibliotekets betydelse som mötesplats. Mikkola (2008) har i sin undersökning identifierat en tredje plats-diskurs som bildar en syn på biblioteket som ett socialt centrum, ett gemensamt vardagsrum som bidrar till gemenskap och ett enhetligt samhälle. I mitt empiriska material ses biblioteket inom platsdiskursen som en mer mångdimensionell plats som inte kan ses enbart som en tredje plats utan det kan också ha drag som är karaktäristiska för första och andra platser. Här liknar studiens resultat Aabø och Audunsons (2012) studie som visar att biblioteken som plats kan ha olika betydelser för olika användare eller för en och samma användare. Biblioteket fungerar enligt studien delvis som en plats relaterad till arbete och studier, det vill säga som andra plats. Aabø och Audunson menar vidare att biblioteket även kan vara en förlängning till hemmet, då det fungerar som en plats där familjer kan tillbringa tid tillsammans. Båda dessa roller är synliga inom platsdiskursen, där det uttrycks att centrumbiblioteket ska vara en öppen plats för barnfamiljer samt tillhandahålla studie- och arbetsplatser, som det anses finnas en stor brist på.

Utvecklings- och platsdiskurserna kan ses vara de mest dominanta diskurserna i materialet. Därmed blir centrumbibliotekets och folkbibliotekens föränderliga karaktär också det mest dominanta. Diskurserna som jag har identifierat i denna studie visar således att biblioteket anses som en högst komplex aktör med många olika roller. Utvecklings- och platsdiskurserna betonar att folkbiblioteket har ett behov av att utvecklas och bli något annat än ”bara ett bibliotek” och det bok- och litteraturrelaterade biblioteksarbetet får därmed mindre betydelse. Motdiskursen kan däremot ses representera en uppfattning utifrån vilket biblioteken inte behöver förändras.

Bibliotekets kärna

Trots att biblioteket inom de dominanta diskurserna framställs som en dynamisk institution med många möjliga roller, kan inte vilken verksamhet som helst ordnas i bibliotekets lokaler, utan det finns vissa principer som talar om vad som kan kopplas till ett bibliotek. Utifrån dessa diskurser kan därmed också bibliotekets kärna skönjas, det vill säga vad som anses vara centralt för bibliotek.

Bibliotekets kärna förekommer i diskurserna när de i dem framgår att den verksamhet som ska finnas i samma rum som biblioteket måste dela samma värderingar med biblioteksinstitutionen. Övrig verksamhet måste vara *biblioteksaktig* och enligt de andra diskurserna förutom motdiskursen, kan till exempel en bastu finnas i biblioteket om den är öppen och demokratisk som biblioteket själv. Däremot anses inte en bastu som bygger på att endast vissa grupper har tillgång till den som något som kan finnas i biblioteket.

I diskussionen betonas att biblioteket ska vara tillgänglig för alla och bibliotekets gratisprincip ses som en av de mest avgörande aspekterna som bidrar till detta. De centrala begreppen öppenhet, demokrati och antikommersialism är således principer som upprepade gånger kopplas till biblioteket inom diskurserna och kan därmed ses som värden som utgör *biblioteksaktig* verksamhet.

Detta resultat är i linje med resultatet i studien av Evjen och Audunson (2009). Det viktigaste för studiedeltagarna i deras studie var att biblioteket skulle kunna identifieras som ett bibliotek och biblioteket som en plats fri från kommersialism och källa för fri kunskap för alla sågs som en bas för bibliotekets roll som demokratifrämjande institution.

5.2 Konsekvenser av diskurserna

En av de centrala principerna inom socialkonstruktionismen är att den sociala konstruktionen av kunskap och sanning får konkreta sociala konsekvenser. Kopplingen mellan tal och "verklighet" är speciellt tydlig när det gäller politiska diskurser som ligger som grund för beslutsfattandet. Diskussionen i Helsingfors stadsfullmäktige som utgjorde det empiriska materialet i denna studie ledde exempelvis till en omröstning där centrumbiblioteksprojektet godkändes.

De dominerande diskurserna hos beslutsfattarna kan således indikera bibliotekets framtid. De olika diskurserna om folkbibliotek som har identifierats i denna studie bidrar till att skapa föreställningar om och förväntningar på biblioteket, vilka kan få konsekvenser för den praktiska verksamheten på folkbiblioteken. Som Hansson (2010) uttrycker det, försöker bibliotek och andra offentliga institutioner förändras för att skapa legitimitet i den rådande diskursen varje gång den politiska diskursen tar en ny vändning. Folkbibliotekets legitimitet kopplas alltså till externa gruppers föreställningar om dem och begränsade föreställningar kan utmana folkbibliotekens legitimitet (Michnik, 2018).

Folkbibliotekets legitimitet utmanas enligt Michnik (2018) när det förekommer en diskrepans mellan folkbiblioteks verksamheter och externa gruppers föreställningar om folkbibliotek. Detta resonemang liknar resultatet i Evjens och Audunssons (2009) studie kring allmänhetens attityder till folkbibliotek där det framgick att det är viktigt för såväl användare och icke-användare att biblioteket kan identifieras som ett bibliotek. Den traditionella rollen som präglas av läsförmedling och bokutlåning är enligt Michnik (2018) ofta den roll som folkbiblioteket får sin legitimitet från. I denna studie blir legitimitetsproblemet synligt speciellt inom motdiskursen. Folkbiblioteket i sig blir inte illegitim inom denna diskurs men centrumbiblioteket ses inte legitim

som ett bibliotek just på grund av all annan verksamhet utöver förmedlande av böcker som erbjuds i det.

Att biblioteket enligt de dominerade diskurserna skulle kunna både behålla sin grund, utvecklas och till och med vara en dynamisk aktör i förändring tyder ändå på centrumbibliotekets legitimitet samt på en mer mångdimensionell roll för folkbiblioteken generellt

5.3 Reflektion över metodvalets för- och nackdelar

Min studie kan anses bidra till det biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningsfältet genom att den medför fördjupad kunskap om folkbibliotekens föreställda uppdrag. Diskursanalys är en adekvat metod för detta syfte då den synliggör diskursivt konstruerade föreställningar som har en avgörande roll i folkbibliotekens fortsatta legitimitet och existens.

Det ska dock betonas att ett karakteristiskt drag i den undersökta debatten är att största delen av stadsfullmäktigeledamöterna som uttryckte sig argumenterade för centrumbiblioteket. Detta kan ha medverkat till att de största diskurserna inom debatten såg bibliotekets roll som mångsidigt och vid ett annat urval hade resultaten kunnat bli annorlunda. Jag är också medveten om att jag genom att analysera en diskurs riskerar att bidra till diskursens reproducering. För att beakta denna risk har jag strävat efter att finna en balans mellan å ena sidan närheten och å andra sidan distansen till det studerade fenomenet. Närhet har skapats genom mina kunskaper om det studerade ämnet samt närläsningen av mitt empiriska material, samtidigt har jag ändå medvetet sökt distans så att mina förkunskaper inte skulle påverka empirin för mycket.

5.4 Fortsatt forskning

I inledningskapitlet beskrevs en utveckling där nya centrala bibliotek byggs i storstäder samtidigt som mindre folkbiblioteksfilialer stängs. Ett av resultaten i min studie var ändå att det fanns en konsensus bland helsingforspolitikerna att närbiblioteken inte ska stängas på grund av centrumbiblioteket och inte heller ställas som underordnade till det.

Min undersökning tyder således på att centrumbiblioteket anses ha en annorlunda roll än närbiblioteken och att biblioteken också används och besöks av någorlunda olika användargrupper. Mikkola (2008) har studerat diskurser kring närbiblioteken och deras betydelse som framgår av konfliktsituationer kring nedläggningen av bibliotek, och jag har i min undersökning i någon mån berört detta ämne. Det hade ändå varit intressant att undersöka närmare och mer grundligt vilken betydelse närbiblioteken tilldelas i kontrast till stora centralbibliotek.

Sammanfattning

Syftet med denna undersökning har varit att nå kunskap om de föreställningar som lokalpolitiker har om folkbibliotekets och Helsingfors centrumbiblioteks betydelse och roll. Utifrån syftet formulerades följande forskningsfrågor:

- Vilka diskurser kan identifieras i politikernas uttalanden kring Helsingfors centrumbibliotek?
- Vilka roller tilldelas centrumbiblioteket inom diskurserna?
- Vilka föreställningar om folkbibliotekets uppgift kan identifieras inom diskurserna?

Diskursanalys användes som den teoretiska och metodologiska ramen i denna studie. Fyra diskurser identifierades i det empiriska materialet som bestod av debatten kring Helsingfors centrumbibliotek i Helsingfors stadsfullmäktige i januari 2015. De identifierade diskurserna kallas för symboldiskurs, platsdiskurs, utvecklingsdiskurs och motdiskurs.

Inom symboldiskursen ses centrumbiblioteket som en symbol för olika positivt laddade värden såsom bildning, vetande och kultur. Byggandet av centrumbiblioteket uppfattas som en handling som skulle främja, synliggöra och bära dessa värden in i framtiden. En annan aspekt som diskursen lyfter upp är föreställningen om att biblioteket anses ha haft en avgörande roll i skapandet av det finska samhället. Därmed ses centrumbiblioteket också som en nationalistisk symbol. Platsdiskursen konstruerar för sin del en bild av centrumbiblioteket som en plats där människor kan träffas, arbeta, och syssla med sina fritidsintressen. Därmed ses centrumbiblioteket som en plats som till sin karaktär kan vara första, andra eller tredje plats samt både hög- och lågintensiv mötesplats. Centrumbiblioteket ses också kunna utveckla stadsmiljön i Helsingfors centrum genom att forma en attraktiv mötesplats vid Tölöviken. I utvecklingsdiskursen framträder en föreställning om att centrumbiblioteket förstärker Helsingfors biblioteksnätverk. Vidare ses centrumbiblioteket som ett nyskapande bibliotek som har potential att utveckla hela biblioteksinstitutionen och biblioteksverksamheten både i Finland och internationellt. Motdiskursen skiljer sig från de tre andra diskurserna som kan ses som överlappande i förhållandet till varandra. Inom den råder en uppfattning om att centrumbiblioteksprojektet inte ska byggas. Centrumbiblioteket föreställs därmed som onödigt och ses som ett icke-bibliotek.

Utifrån de föreställningar som uttrycks kring centrumbiblioteket går det att tolka fram uppgifter som politikerna som pratar utifrån olika diskurser tilldelar folkbibliotek i allmänhet. Inom motdiskursen förekommer en föreställning om folkbibliotek som framför allt förmedlare av böcker, vilket kan ses som den traditionella rollen som tilldelas folkbiblioteken. Inom symboldiskursen kopplas biblioteken likaså till den traditionella läs- och bildningsfrämjande rollen. Skillnaden mellan dessa två diskurser är ändå att symboldiskursen, till skillnad från motdiskursen, inte ser den traditionella rollen som den enda möjliga för folkbiblioteken utan snarare som en grund från vilken biblioteket kan och ska utvecklas.

I de andra två diskurserna anses biblioteket ha en mer utvidgad roll. Platsdiskursen betonar bibliotekens rumsliga och sociala dimension och ser biblioteken framför allt som en mötesplats för olika människor samt som en plats för arbete och evenemang. Inom utvecklingsdiskursen föreställs biblioteket däremot framför allt som en dynamisk institution som står inför stora förändringar. Utifrån denna diskurs ska biblioteken hitta nya sätt att arbeta, vilket tyder på att biblioteken har en möjlighet att fylla olika roller i samhället och i medborgarnas liv. Utifrån de dominerade diskurserna kan även en så kallad bibliotekets kärna skönjas, det vill säga vad som anses vara centralt för bibliotek. Egenskaper som kopplas till biblioteket inom dessa diskurser är värden som demokrati, öppenhet och antikommersialism.

Diskurser och föreställningar om folkbibliotek kopplas till folkbibliotekets legitimitet och de dominerande diskurserna hos beslutsfattarna kan anses indikera bibliotekets framtid. Att biblioteket enligt de dominerade diskurserna som identifieras i denna studie skulle kunna både behålla sin grund, utvecklas och till och med vara en dynamisk aktör i förändring tyder på centrumbibliotekets legitimitet samt på en mer mångdimensionell roll för folkbiblioteken generellt.

Referenser

Material

Keskustahallinto. (2015). *Kaupunginvaltuuston kokous 2/28.1.2015*.
[Videoupptagning] Hämtad från
<https://www.helsinkikanava.fi/kanava/fi/videot/video?id=2406>

Referenser

Aabø, S. & Audunson, R. (2012). Use of library space and the library as place.
Library & Information Science Research, 34(2), 138-149. doi:
10.1016/j.lisr.2011.06.002

Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context. *Journal of Documentation*, 61(3), 429-441. doi:
10.1108/00220410510598562

Bergström, G. & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bianchini, F. (2004, februari 7-10). *A crisis in urban creativity? Reflections on the cultural impacts of globalisation, and on the potential of urban cultural policies*. [konferenspaper]. Hämtad från
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.458.1654&rep=rep1&type=pdf>

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek: Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. (Doktorsavhandling, Lunds universitet, Lund Studies in Arts and Cultural Sciences, 3). Lund: Lunds universitet. Hämtad från
<http://portal.research.lu.se/ws/files/6166490/4064813.pdf>

Centrumbiblioteket. (2015a). *Nyckelinformation*. Hämtad 2018-02-19 från
<http://keskustakirjasto.fi/sv/nyckelinformation/>

Centrumbiblioteket. (2015b). *Usein kysytyjä kysymyksiä*. Hämtad 2018-01-31 från
<http://keskustakirjasto.fi/usein-kysytyja-kysymyksia/>

Dyrbye, M. (2009). *Library spirit in the Nordic and Baltic countries: Historical perspectives*. Tampere: Hibolire.

Danaher, G., Schirato, T. & Webb, J. (2000). *Understanding Foucault*. London: Sage.

Evjen, S. (2015). The image of an institution: Politicians and the urban library project. *Library and Information Science Research*, 37(1), 28-35. doi:
10.1016/j.lisr.2014.09.004

- Evjen, S. & Audunson, R. (2009). The complex library: Do the public's attitudes represent a barrier to institutional change in public libraries? *New Library World*, 110(3/4), 161-174. doi: 10.1108/03074800910941356
- Fastighetsverket. (2014). *Hankesuunnitelma, Helsingin keskustakirjasto Töölönlahdenkatu, 00100 Helsinki*. Hämtad 2018-01-31 från http://keskustakirjasto.fi/wp-content/blogs.dir/4/files/2014/11/Keskustakirjasto-hankesuunnitelma-liitteinen_5-9-2014_Kklk_lis%C3%A4ykset_16-9-.pdf
- Fisher, K., Saxton, M., Edwards, P., Mai, J-E. (2007). Seattle Public Library as place: Reconceptualizing space, community, and information at the central library. I Buschman, J. & Leckie, G. (Red.), *The library as place: History, community, and culture*. (s.135-160). Westport, Conn.: Libraries Unlimited.
- Foucault, M (1972). *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv.
- Foucault, M. (1993). *Diskursens ordning: Installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970* (Moderna franska tänkare, 15). Stockholm ; Stehag: B. Östlings bokförl. Symposion.
- Hansson, J. (2010). *Libraries and identity: The role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of libraries*. Oxford: Chandos.
- Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: En diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. (Doktorsavhandling, Uppsala universitet, Institutionen för ABM vid Uppsala universitet, 3). Uppsala: Uppsala universitet. Hämtad från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:209085/FULLTEXT01.pdf>
- Helsingfors stad. (2017a). *Statistik om Helsingfors*. Hämtad från https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_08_tasku17_ru_net.pdf
- Helsingfors stad. (2017b). *Stadsfullmäktige*. Hämtad 2018-02-12 från <https://www.hel.fi/helsinki/sv/stad-och-forvaltning/beslutsfattande/stadsfullmaktige/>
- Helsingfors stad. (2017c). *Stadsplan – Generalplan för Helsingfors*. Hämtad från <https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/esitteet/esite-2017-1-sv.pdf>
- Helsingfors stad. (2018). *Kulttuuri ja vapaa-aika – kirjastot*. Hämtad 2018-02-12 från <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/palvelut/kirjastot/>
- Helsingfors stadsstrategi. (2017). *Världens bäst fungerande stad - Helsingfors stadsstrategi 2017–2021*. Hämtad från <https://www.hel.fi/static/helsinki/kaupunkistrategia/kaupunkistrategia-2017-2021.pdf>

- Hopeakunnas, M. (i.å.). *Helsingin kaupunginkirjaston historiaa lyhyesti* Hämtad från <https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00209/7903c61c-591d-4e5f-84c1-e509966850a7.pdf>
- Hvenegaard Rasmussen, C., Jochumsen, H. & Skot-Hansen, D. (2011). *Biblioteket i byudviklingen: Oplevelse, kreativitet og innovation*. Köpenhamn: Danmarks biblioteksforening.
- Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C. (2006). *Folkebiblioteket under forandring: Modernitet, felt og diskurs*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole.
- Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C. & Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces - a new model for the public library. *New Library World*, 113(11/12), 586-597. doi: 10.1108/03074801211282948
- Kann-Christensen, N. & Andersen, J. (2009). Developing the library: Between efficiency, accountability and forms of recognition. *Journal of Documentation*, 65(2), 208-222. doi: 10.1108/00220410910937589
- Kungliga biblioteket. (2017). *Bibliotek 2016: Offentligt finansierade bibliotek*. Hämtad från http://www.kb.se/dokument/Rapport_Bibliotek2016.pdf
- Laakso, M. (2010). *Kansanvalistajasta kansalaisten olohuoneeksi: Helsingin kaupunginkirjasto 1940-2005*. Helsinki: Gummerrus.
- Mehtonen, P. (2011). Public Library Buildings in Finland: An Analysis of the Architectural and Librarianship Discourses from 1945 to the Present. *Library Trends*, 60(1), 152-173. doi: 10.1353/lib.2011.0026
- Michnik, K. (2018). *Samhällets allt-i-allo?: Om folkbibliotekens sociala legitimitet* (Doktorsavhandling, Valfrid, 63). Borås: University of Borås. Hämtad från <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1191134/FULLTEXT01.pdf>
- Miettinen, V. (2014). *Unel-moi-kampanjasta saadut ideat jatkosuunnittelun tukena*. Hämtad 2018-03-06 från <http://keskustakirjasto.fi/2014/04/29/unel-moi-kampanjasta-saadut-ideat-jatkosuunnittelun-tukena/>
- Migrationsverket. (2018). *Tilastot. Kansainvälinen suojelu - Hakemukset 1/2015 - 12/2015*. Hämtad 2018-05-04 från <http://migri.fi/tilastot>
- Mikkola, I. (2008). Lähikirjasto ei ole sivuseikka: vakiintuneet merkitystulkinnat ja niiden tuottaminen lähikirjastoja puolustavissa mielipidekirjoituksissa. *Informaatiotutkimus*, 24(2), 45-51. Hämtad från <https://journal.fi/inf/article/view/2230>
- Nilsson, R. (2008). *Foucault: En introduktion*. Malmö: Égalité.
- Nordic Council of Ministers. (2018). *State of the Nordic Region 2018*. Hämtad från <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1180241/FULLTEXT01.pdf>

- Oldenburg, R. (1999). *The great good place: Cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. New York: Marlowe.
- Oslo Kommune. (2017). *Deichman Bjørvika*. Hämtad 2018-02-19 från <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/slik-bygger-vi-oslo/deichman-bjorvika/#gref>
- Pilerot, O., Hultgren, F. (2017). *Folkbibliotekens arbete för och med nyanlända: Slutrapport*. Uppsala: Länsbibliotek Uppsala; Landstinget Dalarna.
- Skot-Hansen, D., Hvenegaard Rasmussen C. & Jochumsen, H. (2013). The role of public libraries in culture-led urban regeneration. *New Library World*, 114(1), 7-19. doi: <http://dx.doi.org/10.1108/03074801311291929>
- Statistikcentralen. (2016). *Yleiset kirjastot Manner-Suomessa muuttujina vuosi ja tiedot*. Hämtad 2018-02-19 från http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__klt__klt/statfin_klt_pxt_005.px/table/tableViewLayout2/?rxid=48ec9d47-e0e7-4874-99dd-fba8d34a6f69
- Tervonen, M. (2014). Historiankirjoitus ja myytti yhden kulttuurin Suomesta. I Markkola, P. Snellman, H. & Östman, A-C. (Red.), *Kotiseutu ja kansakunta: miten suomalaista historiaa on rakennettu*. (s.137-162). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsingfors.
- Tuominen, K. & Saarti, J. (2012). The Finnish library system. *IFLA Journal*, 38(2), 115-136. doi: 10.1177/0340035212444506
- Vetenskapsrådet. (2012). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2018-06-21 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Vetenskapsrådets expertgrupp för etik (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. (Vetenskapsrådets rapportserie 2011:1).
- Vårheim, A. (2009). Public libraries: Places creating social capital? *Library Hi Tech*, 27(3), 372-381. doi: 10.1108/07378830910988504
- Vårheim, A. (2011). Gracious space: Library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital. *Library and Information Science Research*, 33(1), 12-18. doi: 10.1016/j.lisr.2010.04.005
- Vårheim, A. (2014). Trust and the role of the public library in the integration of refugees: The case of a Northern Norwegian city. *Journal of Librarianship and Information Science*, 46(1), 62-69. doi: 10.1177/0961000614523636
- Wildemuth, B. M. (2009). *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, Conn: Libraries Unlimited.
- Winther Jørgensen, M., Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

YLE (2012) *Helsingin vaalipiiri - Helsinki - Puolueiden kannatus*. Hämtad 2018-02-20 från http://vaalit.yle.fi/tulospalvelu/2012/kuntavaalit/kunnat/helsinki_puolueiden_kannatus_1_91.html

Zhang, Y. & Wildemuth, B. (2017). Qualitative Analysis of Content. I Wildemuth, B. (Red.), *Applications of social research methods to questions in information and library science*. (2. uppl.). (s.318-330). Westport, Conn: Libraries Unlimited.